

KULTÚRA

ROČNÍK XIX. – č. 2

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

27. JANUÁRA 2016

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Sníмка: Teodor Križka

Krátko po Novom roku som navštívil priateľa, s ktorým som nebol už aspoň 20 rokov. Pri rozlúčke mi dal do ruky v papieri zabalenú knihu so slovami: "Toto som dostal od dcéry k Vianociam. Veľmi zaujímavá kniha; keď som ju začal čítať, nemohol som sa od nej odtrhnúť. Určite zaujme aj teba".

Doma som knihu rozbalil. Vyšla vlni a má názov Submission (po slovensky: podriadenie sa, kapitulácia). Jej autorom je súčasný francúzsky spisovateľ Michel Houellebecq a do angličtiny ju preložil Lorin Stein. Je to asi 300-stránkový futuristicko-satirický román s neobyčajne aktuálnou témou: islamizácia Európy.

Dej románu sa odohráva v 2022 a v nasledujúcich rokoch. Hrdinom (alebo ešte lepšie: záporným hrdinom) románu je istý François, univerzitný profesor stredného veku, ktorý prednáša francúzsku literatúru na Sorbonne. Jeho osobitnou špecialitou je J. K. Huysmans (1848-1907), výrazný predstaviteľ francúzskej literatúry 19. storočia, ktorý po búrlivej mladosti konvertoval ku katolicizmu (jeho román Katedrála vyšiel aj v slovenčine v roku 1948). Na univerzite nie je nijako preťažený, prednášky si odbaví za jeden deň a potom ošatomok týždňa sa nudí, fajčí, popíja, chodí do reštaurácie, alebo si doma prihráva hotové jedlá a pomaly pripravuje krátku úvodnú štúdiu k vydaniu Huysmansových spisov v prestížnom vydavateľstve La Pléiade.

O politiku sa François veľmi nezaujíma (na jednom mieste sa priznáva, že politika znamená preňho asi toľko ako mokry uterák -

Európa po roku 2022

"about as political as a bath towel"), ale ani on nemôže uniknúť politickému daniu, v ktorom sa Francúzsko ocitlo v dôsledku islamizácie západnej Európy. Zatiaľ čo počet domorodého obyvateľstva z roka na rok klesal, muslimská menšina prirodzeným prírastkom a prisťahovalectvom rapidne rástla. V roku 2022 tvorili už nezanedbateľnú časť obyvateľstva, mali vlastnú politickú stranu a ich volebný potenciál bol kľúčový.

V prezidentských voľbách v roku 2022 sa do záverečného kola dostali dvaja kandidáti a jedným z nich je predstaviteľka konzervatívneho Národného frontu Marine Le Pen. Francúzski socialisti a liberálne elity sa silou-mocou usilujú znemožniť jej zvolenie za hlavu štátu, a preto sa spoja so stranou Muslimského bratstva a so stranou Ľudovej jednoty (čo je bývalá pravicová strana). Trojkoalícia sa dohodne, že spoločným kandidátom bude charismatický islamský politik Mohamed Ben Abbes, ktorý je potom zvolený za prezidenta.

Pod prezidentstvom Mohameda Ben-Abbesa Francúzsko začne prežívať prevratné zmeny. Nová vláda uvedie do života nové zákony, ktoré predstavujú akúsi miernu formu islamského zákonodarstva - šária. Výsledky sú v mnohých ohľadoch prekvapivé. Kriminalita klesne o 90 percent. Predmestia, ktoré boli brlohmi terorizmu a iných neresí, nadobudnú pokojný charakter. Nové zákony zakážu rodovú rovnosť (gender equality) a iné prejavy

feminizmu, prinútiť ženy vrátiť sa do domácnosti, čím sa uvoľnia pracovné miesta a nezamestnanosť sa takto prakticky odstráni. Štátny rozpočet je aktívny a splatia sa štátne dlhy. Upevní sa poriadok a disciplína v spoločnosti.

FRANTIŠEK VNUK

Veľké zmeny prebiehajú na akademickej pôde. Sorbonská univerzita je sprivatizovaná a len mohamedáni môžu byť jej profesormi. François stratí miesto, zatiaľ čo mnohí jeho kolegovia, ktorých akademické kvalifikácie sú pochybné, konvertujú na islam a obsadzujú profesorské a docentské pozície. Nový prezident zahájí kampaň na rozšírenie Európskej únie a čoskoro do nej vstúpi Turecko a severoafrické štáty, Alžírsko, Maroko, Tunisko, čím sa ďalej posilní islamský vplyv. Prezident sa nijako netají svojím ambicióznym úmyslom obnoviť

starorímsku Ríšu, v ktorej Francúzsko bude mať vedúce postavenie.

Polygamia (mnohoženstvo) je povolená a uznaná zákonom. François sa len tak prizera, ako mnohí jeho priatelia z univerzity to využívajú a zariaďujú akési domáce miniháremy. On však prežíva osobnú krízu. Jeho posledná milienka je židovka Myriam, ktorá z obavy pred budúcnosťou ho opúšťa a odsťahuje sa do Izraela. Obaja (rozvedení) rodíčia mu zomrú a on začína hľadať útechu v náboženstve. Odchádza na pobyt do kláštora v osade Martel, (v okrese: Lot, symbolicky blízko mesta Poitiers, kde v roku 732 Karol Martel porazil Saracénov a zastavil ich postup do západnej Európy). Neostane tam však dlho, lebo tam nie je dovolené fajčiť a prozaické reči starého opáta, hoci sú „láskyplné a dobromyseľné“, mu intelektuálne nevyhovujú. (Mimochodom toto je už štvrtýkrát, čo hľadá v kláštornej samote útechu a vyliedenie z depresie a svetobôľu. Predtým sa o to pokúšal v benediktínskom kláštore Ligugé, v cisterciánskom kláštore Igny a v pútnickom meste Rocamadur).

(Pokračovanie na 2. strane)

Svet sa prudko mení a už nikdy nebude ako doteraz. Na jednej strane naráža republikánsky koncept na odpor, na druhej sa ešte stále nezobudil z triumfalizmu, na ktorý získal legitimitu v samoporažke socialistického systému v bývalom Ruskom impériu, ktoré sme poznali pod umelým bolševickým názvom Zväz sovietskych socialistických republík. Na jednej strane stále triumfalisticky pochodujú pohrobkovia Francúzskej revolúcie a jej utópie rozumu, ktorý nepotrebuje Boha, na druhej strane sa rodí niečo iné - uvedomenie si, že tento materialisticko-racionalistický koncept, spojený s kapitalizmom a jeho dieťaťom marxizmom-leninizmom, je cesta do pekiel. Pokus zbožitiť človeka totiž vrcholí pred našimi očami útokom na elementárne ostatky zdravého rozumu, keď sa

šajte naše útoky, my vám nijako nechceme ublížiť, len vás trošku priotrávime, trošku vás pridusíme, trošku vás nasmerujeme falošným smerom a ak sa osvedčíte, možno vám dáme vedúce postavenie pri formovaní podivného synkretického čohosi, čo sa zovňajškovo podobá na náboženstvo, v skutočnosti je to však Dieťaťko Ježiš objímajúce sa s Budhom, Mohamedom a ďalšími aspirantmi na príchod antikrista.

Rok 1917 bude rokom veľkých výročí. 500 rokov reformácie, 100 rokov od Fatimy a 100 rokov od krvižizniznivej a bohorúhačskej bolševickej revolúcie v Rusku. Budú to výročia, ktoré budú ponúkať svoje riešenia. Jedno ponúkne zjednotenie na úkor pravdy, iné ponúkne násilie namiesto viery, iba to prostredné - fatimské nás pozve k východisku, ako ho zvesto-

O troch výročiach

TEODOR KRIŽKA

spochybňuje a ničí rodina ako najbezpečnejšia forma spoluzitia dvoch pohlaví, ktoré nielen fyzicky plodia nové pokolenie, ale mu aj v láske a z dvoch systémov - ženského a mužského odovzdávajú duchovnú, kultúrnu, sociálnu skúsenosť. Pre úplnú dekadenciu tejto koncepcie je príznačná akákoľvek strata úcty k životu, primárne k tomu nenarodenému, ktorý sa až do pôrodu nepovažuje za hodný právnej ochrany, ale ani k životu starých a chorých, ktorým sa ponúka tzv. humánne riešenie od bolesti - dobrovoľná eutanázia. Človeku sa zároveň ponúka predstava o živote ako časovom úseku hedonizmu, radosti, šťastia, sexuálnej vitality, zábavy, rozkoše, pracovnej kariéry atď., atď. V tomto koncepte niet miesta pre altruizmus, námahu, obeť, lásku ako agapé, ako princíp nezištného vzťahu ku každému a k všetkému, vychádzajúcu z Božieho príkladu, ako ho poznáme z biblického výkladu vzťahu Stvoriteľa k človeku.

Kresťanstvo vo východnej Európe, osobitne v Poľsku a na Slovensku, zohralo rozhodujúcu úlohu pri odpore voči komunizmu, lži a prot ľudskej ideológii, mimochodom použitej na rozvrátenie odvekého rivala Británie - Ruského impéria, obrazne povedané na na poviazane Gullivera Liliputánmi, ak si vypožičiam postavy zo Swiftovho románu. Kresťanstvo, hovoríme radšej - katolicizmus, sa ukázalo ako jediné životaschopné a nepodľahlo zvodom modelu, ktorý som popisoval vyššie. Nepodľahlo však iba do pádu komunizmu, akoby sa konal odklad jeho redukcie práve na dobu tejto úlohy. Po páde komunizmu však nastal všeobecný útok ani nie na Cirkev, ale priamo na veriaceho človeka, na jednotlivca, ktorý sa nesmie stať akousi nemodernou, zaostalou bytosťou, meškajúcou za rýchlym tempom mpodernizácie či vlastne postmodernizácie euroatlantického priestoru. Zároveň sa kresťanstvu ponúkal zmier v podobe tolerancie a kultu multikulturalizmu, čo v preklade do zrozumiteľnej reči v praxi znamená: len pokojne zná-

vala Panna Mária.

Brzezinský kedysi povedal, že 21. storočie bude vybudované proti Rusku, na úkor Ruska a za ruské peniaze. Nik lepšie nemohol vyjadriť antitétu Fatimského zjavenia. Áno, rozuzlenie sa blíži. Podľa mojich odhadov a metafyzickej skúsenosti, ale aj podľa štúdií dostupných zdrojov, k priamemu konfliktu s Ruskom dôjde do konca prítomného desaťročia. Musí k nemu dôjsť, lebo nenávisť k ruskému národu, akou bola bolševická revolúcia, neprióniesla len utrpenie, trisťtisíc popravených kňazov a mníchov, vyhnanie šľachty na postupnú europeizáciu do Paríža a Londýna, ale aj presný opak - rozpamätávanie sa na Boha. Tá najväčšia literatúra a umenie vôbec, vrátane divadla a hudby, prekonávali hrôzu ateistickej ideológie krásou, ktorá niesla na svojich krídlach odpovede na ontologické otázky. Zdá sa, akoby Boh dopustil na Rusko útlak, pretože si ho chcel zachovať pre časy, keď sa od neho definitívne Západ odvráti.

O tom je aj Fatimské posolstvo. O našom spoločnom zasvätení Ruska Panne Márii. O našom obrátení srdca smerom na východ, kde zhodili otrocké putá a značná časť obyvateľstva prosí o odpustenie. Kde sa stavajú chrámy a kde sú desaťtisícové procesie. Kde prídeme milión ľudí pokloniť sa svätým relikviám. Kde bez ohľadu na osobný názor je každý politik nútený odpovedať na duchovnú výzvu ruského človeka a v prípade, že bude hlásať liberalizmus, nenávisť k cirkvi a Bohu, propagovať jednopohlavné manželstvá atď., sa prosto prepadne do tmy dejín.

Zdá sa, že na túto chvíľu si Boh odložil Rusko a ruský národ ako žolíka do svojho belasého rukáva. Pred nami stojí teda voľba, ísť s liberalizmom proti Rusku, alebo s Ruskom proti liberalizmu. Vojna v Sýrii a na Ukrajine je o tom. Západná Európa už skončila. Práve ju dobývajú i dobývajú nápotom islamistov na Nemecko. Bez Ruska si znemravená a rozložená EÚ nepomôže. Ale môžeme sa myliť.

Európa po roku 2022

(Pokračovanie z 1. strany)

Nový režim ziska podporu, často z prekvapivých strán. Súčasný politik François Bayrou, ktorý je známy svojou prelietavosťou medzi politickou pravcou a ľavicou, sa stáva horlivým podporovateľom prezidenta Ben Abbesa. Viacerí nábožensky založení politici a občania so sympatiami prijímajú teokratické opatrenia nového režimu, ktoré lepšie vyhovujú ich temperamentu, než bývalé liberálne „dekadentné“ zákonodarstvo.

Ku koncu knihy hrdina románu François musí riešiť osobný problém. Jeho priateľ, ktorý je vplyvným profesorom na Sorbonne (kde študuje už oveľa menej dievčat ako pred 10 rokmi; všetky nosia burky a majú závojmi zahalené tváre) ho osloví s ponukou, že ak prestúpi na islam, zaistí mu splnenie jeho životnej túžby: vydanie Huysmansových spisov vydavateľstvom Pléiade Po dlhšom váhaní sa François rozhodne konvertovať. Pred svedomím svoj čin ospravedlňuje tak, že dve humanistické ideológie 20. storočia - socialistický komunizmus i liberálny kapitalizmus - sklamali, a preto na ich miesto musí nastúpiť nábožensky podložená ideológia. Nuž a prečo by to nemohol byť islam?

V románe vystupujú nielen fiktívne postavy, ale aj s viacerými súčasnými francúzskymi a európskymi politickými predstaviteľmi, ako je Marine Le Pen, François Hollande. A tiež chcem dodať, že v diele sa nachádzajú výrazy, vety a scény, aké by čitateľ nenašiel v spisoch Kukučina, Hronského a iných majstrov prózy, ktorí tvorili pred tzv. sexuálnou revolúciou.

Houellebecqov román Submission je futuristickou satirou podobného štýlu ako bol Orwellov Rok 1984, alebo Huxleyho Brave New World. Všetky tri romány sú víziou budúceho sveta a vychádzajú z predpokladu, že sa udalosti budú vyvíjať tak, ako sa vyvíjajú v súčasných súradniciach. Lenže život na zemi stále so sebou prináša nečakané prekvapenia, ktoré často menia tempo, smer a účinky vývoja. Možno teda celkom smelo povedať, že život v roku 2022 bude síce iný než je dnes, ale istotne nebude taký, ako nám ho vykreslil Houellebecq.

To však neznamená, že román sa má čítať iba ako čistá fikcia. Je v ňom mnoho na zamyslenie, uvažovanie a poučenie.

V prvom rade román je majstrovským zobrazením súčasného úpadku západnej kultúry, ktorá trpí mnohými chorobami, ale najzáhubejšou z nich je náhoda apatie a lenivosti. Lenivosti konať tak a to, čo diktuje ľudský rozum a kresťanské svedomie, lenivosti, ktorá je jedným zo siedmich hlavných hriechov.

V duchovnej lenivosti treba vidieť hlavnú príčinu úpadku kresťanstva vo Francúzsku. Hŕstka veriacich, ktorí neprepadli tejto neresti, sa stretáva v bočných kaplnkách prázdnych a opustených katedrál, kam sú zatlačení tak, ako boli prví kresťania okolnosťami prinútení uchýliť sa do katakomb. Ciele a očakávania tradičného katolicizmu nahrádza islam, ktorého živá aktivita silne kontrastuje s katolíckou pasivitou.

Štátna propaganda v súlade s „progresívnym“ krídlom Cirkvi volajú po návrate k duchovným hodnotám a k spolupráci troch monoteistických

náboženstiev: kresťanstva, judaizmu a islamu. V skutočnosti však židovská menšina z obavy vývoja situácie sa už takmer celá odsťahovala do Izraela, francúzske kresťanstvo stále viac upadá do pasivity a tak dominujúcou silou hnutia sa stáva islam. Presadzujú sa „rodinné hodnoty, morálne stanoviská, patriarchálny spôsob života“, ktoré oslabený katolicizmus pokladá za celkom rozumné a prijateľné. Ochotne spolupracuje s islamom v boji proti „sekularizmu, laicizmu a ateistickému materializmu“. Natoľko, že politický islam oprávnene pokladá súdobé kresťanstvo za ochotného spojenca, „ktorý je už iba krôčik vzdialený od konverzie k islamu.“ Katolícki politici, ktorí sympatizujú s islamom (a niektorí z nich už aj konvertovali) sa stávajú misiónarmi spoločenskej premeny. Svoje konanie vysvetľujú tak, že západná kultúra sa od konca prvej svetovej vojny nachádza na samovražednej ceste a že len islam môže uspokojiť prázdnotu zúfalého agnostika alebo vyčerpaného ateistu.

V ľahostajnom a dekadentnom prostredí islam ponúka vidiny riešení, ktoré sa zdajú byť účinné, sú v svojej jednoduchosti lákavé a priťahujú stále viac a viac stúpencov. Takto islam nielen ovládne západnú kultúru, ale ju aj postupne nahradí. Zrážka civilizácií medzi kresťanstvom a islamom, ktorú v roku 1996 tak graficky predpovedal Samuel P. Huntington v svojom diele The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order, sa - podľa scenára Michela Houellenbecqa - vo Francúzsku odohrala bez krviprelievania, suchou a pokojnou cestou.

Keď do Európy prichádzajú tisíce emigrantov-utečencov zo Stredného východu a z Afriky a keď prevažná väčšina z nich patrí k vyznávačom islamu, tento Houellenbecqov scenár núti k zamysleniu.

Ľudské ohľady a kresťanská povinnosť nám diktujú pomáhať ubiedeným, poskytnúť prístrešie utečencom, prijímať s otvoreným náručím prenasledovaných a vyhnanecov.

Z niektorých strán sa však ozývajú výstražné hlasy nad následkami stále rastúceho prívalu cudzincov inej kultúry, iných tradícií a inej hierarchie morálnych hodnôt.

Mnohé z týchto výstrah sú nesopradliteľné, pretože stoja na okraji fanatizmu, nenávisti a xenofóbie. Ale varovanie prichádza aj od ľudí a inštitúcií, o autorite ktorých niet ani najmenších pochyb. Takou autoritou je, napríklad, Amel Šumon Nona, katolícky chaldejský arcibiskup z Mosulu, dnes žijúci ako vyhnanec v irackom Kurdistan, ktorý adresuje takúto upozornenie západným kresťanským štátom: „Naše terajšie utrpenie je predohrou toho, čo môže v blízkej budúcnosti postihnúť aj Európu a západné kresťanstvo. Vaše liberálne a demokratické princípy tu na Strednom Východe sú bezcenné a neplatné. Bude treba, aby ste sa zamysleli nad realitou nášho osudu a prehodnotili vaše predstavy, pretože do Vašich krajín prijímate stále rastúce počty muslimských utečencov. Riskujete veľa. Je treba, aby ste začali pevne a odvážne konať, aj keď to bude za cenu kompromisov s našimi princípmi. Ešte stále sa nazdávate, že všetci ľudia sú rovnakí. Mali by ste si uvedomiť, že vaše princípy a hodnoty nie

sú ich princípmi a hodnotami. Ak si to včas neuvedomíte, stanete sa obetami nepriateľa, ktorého ste pritúlili do vašich domovov“.

V súvislosti s terajšou utečenckou situáciou sa nám často kladie pred oči útek svätej Rodiny do Egypta, pred hnevom zlostrného Herodesa, ktorý chcel novonarodeného Ježiša zavraždiť. A tak Jozef je vyzvaný anjelom, aby s Máriou a Ježišom hľadal bezpečný útulok v cudzine. Svätá rodina žije vo vyhnanstve, ale keď Herodes zomrie a nebezpečenstvo pominulo, vrátila sa do rodnej vlasti, do Nazaretu.

V roku 1952 pápež Pius XII. vydal apoštolskú konštitúciu Exul Familia, ktorá stavia svätú Rodinu, hľadácu záchranu útekem do cudziny ako prototyp každej rodiny, vykorenej z vlastnej pôdy a hľadajúcej novú postać v cudzom svete. Pápež poukazuje, že strádanie, ktorým prechádzala svätá Rodina a ktoré je údelom takmer každého emigranta, cudzinca a utečenca, si zasluhuje súcit a pomoc matky Cirkvi a každého veriaceho kresťana. Konštitúcia predstavuje základnú osnovu nášho vzťahu voči utečencom: Cirkev je povinná byť „útechou opustených, útočiskom prenasledovaných a domov vyhnancom“. Dnes každý veriaci kresťan sa zhoduje v tom, že utečenci, ktorí opúšťajú vlasť z podobných dôvodov ako svätá Rodina a ktorí hľadáajú v cudzine iba dočasný útulok, alebo prechodný pobyt, si zasluhujú súcit, pomoc a podporu. Treba voči nim prejavovať kresťanskú pohostinnosť a vítať ako bratov v núdzi.

Nezaškodí však pripomenúť, že asi šesťsto rokov po úteku svätej rodiny do Egypta sa odohral podobný historický útek v Arábii. Tam tiež v roku 622 asi stovka utečencov - muži, ženy a deti - musela utekať pred prenasledovaním z mesta Mekka. Bola to skupina proroka Mohameda a jeho prvých prívržencov. Prístrešie im poskytli a pritúlili ich občania mesta Medina, vzdialeného asi 300 kilometrov severne od Mekky. V tomto meste Mohamed čoskoro získal na svoju vieru takmer všetkých občanov. V pomerne krátkom čase nadobudol značné bohatstvo a s tým aj vážnosť a vplyv, čo mu umožnilo stať sa neobmedzeným vládcom mesta, ktoré ho pritúlilo. A keď už mal v rukách neobmedzenú moc, vyhnanec, alebo iným spôsobom sa zbavil tých, čo sa mu nepodriadili. Medina sa stala pre stúpencov Mohamedovej viery základňou pre výboje po celom Arabskom polostrove. Jeho nástupcovia boli pokračovateľmi šírenia nauky proroka Mohameda „ohňom a mečom“. V priebehu niekoľkých desaťročí ovládli celý Arabský polostrov a v nasledujúcich rokoch severnú Afriku, prenikli hlboko do Strednej Ázie a do Európy. Tu vari hodno pripomenúť, že aj nad viacerými slovenskými mestami - ako je Fiľakovo, Nové Zámky a ďalšie - v 16. a 17. storočí viala zástava s polmesiacom a odriekali sa modlitby k Allahovi...

Viacerí historickí bádatelia vyslovili teóriu, že história prebieha v cykloch, ktoré sa opakujú. Podľa Houellebecqa v roku 2022 dosiahol islam vo Francúzsku pokojnou cestou to, čo sa mu nepodarilo mečom a výbojmi v 8. storočí. Čítanie jeho knihy vyvoláva znepokojujúcu otázku: Bude sa história takto opakovať aj v našich končinách?

FRANTIŠEK VNUK

Atentát na Pannu Máriu

Vo všetkých krajinách, kde obyvateľstvo prijalo kresťanstvo sa začali v priebehu dejín dvíhať sily, ktoré chceli oslabiť jeho vplyv. Najzreteľnejšie to vidíme v politických dejinách od konca 18. storočia. Výnimkou nebolo ani Mexiko posvätené dlhoročnou obeťou misionárov a ochraňované Pannou Máriou Guadalupskou, ktorá sa zjavila indiánovi svätému Juanovi Diegovi na hore Tepeyac roku 1531. Plášť, na ktorom sa objavil ľudskou rukou nestvorený obraz Panny Márie, je uchovávaný v bazilike v Mexico City. Zbožnosť mexického ľudu sa snažil oslabiť politicky napr. liberálny režim prezidenta Benita Juárez, ktorý nechal popraviť mexického cisára Maximiliána Habsburského. Dlhodobý spor

medzi katolicizmom a slobodomurárskou politikou vyústil roku 1917 do ústavy zavádzajúcej úplnú ateizáciu a socialistickú výchovu mládeže. Cirkev bola zbavená právnej subjektivity, revolucionári vraždili duchovenstvo, ničili kostoly a kláštory. Antiklerikálny prezident slobodomurár Plutarco Elías Calles bol obdivovateľom Lenina a Trockého. V rokoch 1926-1929 vypuklo povstanie kristerov, občianska vojna katolíckeho obyvateľstva Mexika proti slobodomurárskej vláde. V čase, keď sa vo svete ustalovala moc boľševizmu, sa otvorene prejavovala nenávisť k Bohu. 14. novembra 1921 zostal v bazilike v Mexico City po obradoch mladý muž, ktorý položil pod obraz Panny Márie Guadalupskej čerstvú

kyticu kvetov. V kytici však bola uložená bomba. Atentátnik chcel „zavraždiť“ Pannu Máriu, ochrankyňu Mexika. Explózia poškodila mramorové oltárne schody, výzdobu baziliky, rozbila okná okolitých domov. Svätému zobrazeniu Panny Márie sa však nič nestalo. Mosadzný oltárny kríž sa ohol, ale výbuch mu neublížil. 18. novembra sa konali v meste protestné demonštrácie obyvateľstva proti činu urážajúcemu kráľovnú Mexika. Bazilika nestačila náporu pobúrených a odprosujúcich ľudí. Kiež by sme aj my boli schopní protestovať a odprosovať pri atentátoch na Boha, ktoré sa dnes nedejú bombami, ale postupnou, miernou, ba často „dobrovoľnou“ cestou.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Potrebuje tol'ko štátnych sviatkov?

Náš ešte stále relatívne mladý štát sa vyznačuje, okrem iného, nepomerne vysokým počtom štátnych sviatkov a pamätných dní. Je ich tol'ko, že aj cudzí národohospodári nad tým krúčia hlavou a kladú si otázku, ako dlho rozmach slovenskej ekonomiky bude môcť čeliť podobnému mrhaniu závrtných počtov neodpracovaných pracovných hodín a dní, najmä ak sa k úradne vyhláseným sviatkom - dňom pracovného pokoja - pripočítajú aj ďalšie milióny pracovných hodín, ktoré pohlcujú takzvané „mosty“ počas niektorých koncov týždňa.

To mi oživuje spomienku na sedemdesiate roky uplynulého storočia, keď spravodajstvo ZSSR šírilo do sveta štatistické údaje o závratnom raste svojich ekonomických indexov, na základe ktorých prognostici už určovali aj čas - ak sa nemýlim, mal to byť rok 1978 - keď ZSSR prekoná kapitalistický svet v produkcii ocele a energetických zdrojov. V ľavicových intelektuálnych kruhoch európskych demokratických štátov, nevynímajúc niektoré skupinky takzvaných „katolikomunistov“, sa už viditeľne šírila nálada predchute konečného víťazstva socializmu. Jeden z mojich priateľov, ináč tvrdý stalinista, ale pritom uznávaný odborník v ekonomických dejinách, s ktorým sme často diskutovali o politických otázkach, keď som sa ho pýtal na jeho

mienku, mi celkom dôverne povedal: „Vieš, ako by som sa tomu tešil. Ale počas mojich opätovných študijných pobytov v ZSSR zistil som túto prekvapujúcu skutočnosť. Denno-denne pred najrozličnejšími predajňami aj najzákladnejších predmetov životnej potreby tam vystávajú dlhé hodiny stá a stá občanov všetkých vekových skupín. Ak to premietnem do celoštátnych rozmerov, tak to znamená každý deň milióny a milióny premárnených pracovných hodín, o ktoré prichádza štát. Pridaj k tomu ďalšie astronomické finančné toky, ktoré ZSSR záväzne a väčšinou nenávratne investuje do nespočetných štátov nielen tretieho sveta. Bojím sa, že žiaden ekonomický systém nebude môcť na dlhší čas zvládnuť takéto šafárenie s produktom svojej čo ako úspešnej ekonomiky.“ Nevieť, či sa môj priateľ zveril s týmito svojimi obavami aj svojim ideologickým kolegom. Ale o asi o desať rokov neskôr sme všetci začali pozorovať rozpad ZSSR, ktorý potvrdil fundovanosť jeho obavy.

Prepáčte toto odbočenie do dnes už vzdialenej minulosti. Ale myslím, že správne organizovaný štát by nemal poskytovať tol'ko zbytočných príležitostí na svojvoľné transformovanie pracovného času na čas osobného pôžitku, pri ktorom sa netvorí hodnoty, ale skôr sa vytvorené hodnoty mňajú, neraz na prospech

iných štátov a ich občanov. Lebo aj naša ľudová múdrosť hovorí, že aj dobrého veľa škodí.

Ak sa pozrieme do nášho slovenského kalendára, ľahko konstatujeme, že tu máme v každom roku celých pätnásť „dní pracovného pokoja“. Z nich osem je štátom uznaných a stáročnou tradíciou vžitých hlavných cirkevných sviatkov, ale k tomu sa u nás pridáva ešte sedem ďalších „civilných“ dní pracovného pokoja. Taký počet sviatočných dní nenachádzame v žiadnom inom európskom štáte. Česko a Rakúsko uznávajú 13 sviatkov, Poľsko a Španielsko 11, ale Taliansku stačí 10 a Veľkej Británii 8 sviatkov. My sme už takí hohatí, že si ich môžeme dovoliť 15? Veď každý zbytočne premrhaný deň pracovného pokoja znamená pre štátnu ekonomiu stratu miliónov pracovných hodín. Prečo u nás máme až sedem štátnych sviatkov, keď inde stačí jeden: deň založenia štátu alebo ešte jedno podobne dôležité výročie historickej udalosti. Podľa tohto kritéria nám by úplne stačil 1. január a 1. september. Tým by sme sa zaradili medzi vážne európske štáty, ktoré nemrhajú miliónmi pracovných hodín pre neraz bezvýznamné a nezodpovedné mýti-zované minulé udalosti. O tom by mali uvažovať a predložiť primeraný zákon naši zodpovední politickí činitelia.

MILAN S. ĎURICA

List poľského biskupa predsedovi Európskeho parlamentu

Włocławek, 15. decembra 2015

Veľavážený pán Martin Schulz, člen Európskeho parlamentu, predseda Európskeho parlamentu!

S veľkým údivom a rozhorčením som si prečítal Vaše vyjadrenie o údajnom „štátnom prevrate“ v Poľsku.

Svoju krajinu poznám naozaj lepšie než Vy. Žijem vo svojej vlasti už sedemdesiat rokov a uistujem Vás, že voľba prezidenta a novej vlády nie je známkou deficitu demokracie v Poľsku. Voľby ukázali, že väčšina radového obyvateľstva mojej zeme si želá zmenu.

Problém však spočíva v tom, že tí, čo boli doteraz pri moci a prostredníctvom rozhodnutia ľudí ju stratili, sa nechcú výsledkom volieb podriaďovať a na splnenie svojich naliehavých požiadaviek chcú využiť aj Európsky parlament.

Európsky parlament pod Vaším vedením je istotne zaneprázdnený dôležitými vecami, okrem iného i dĺžkou plameňa sviečky a objemom vody v splachovači.

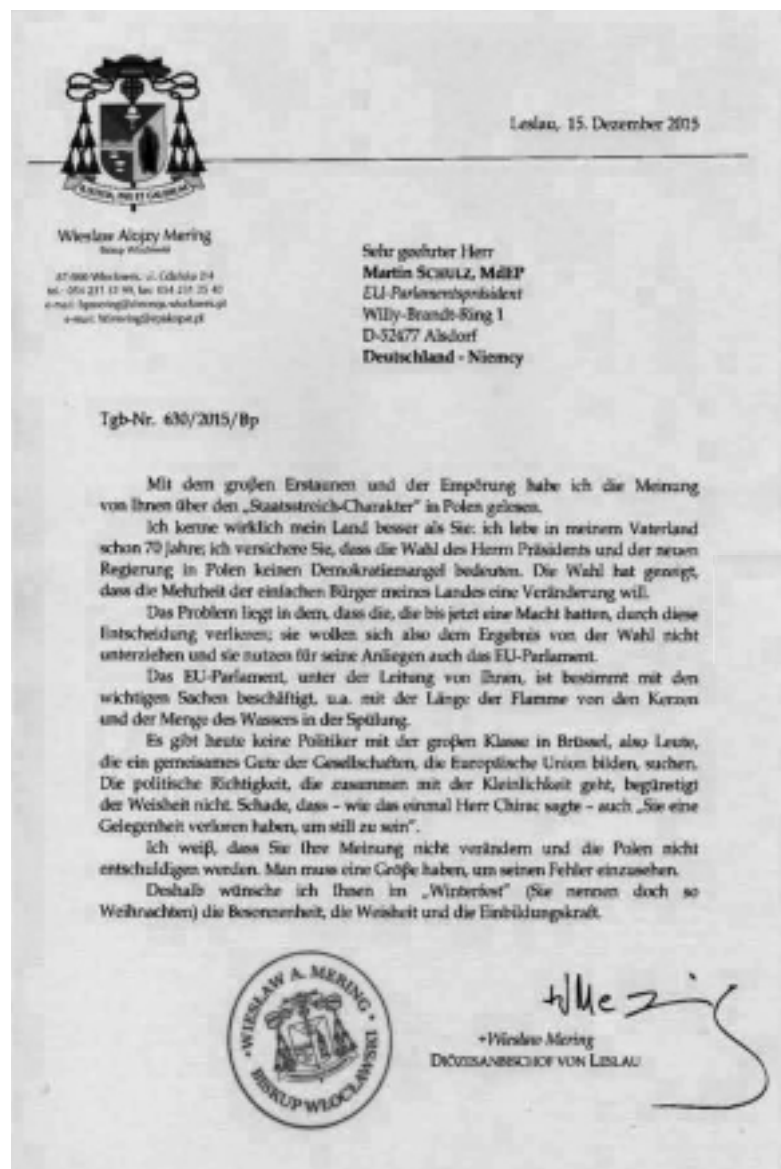
Dnes už v Bruseli niet politikov vysokého rangu, teda ľudí, čo by sa usilovali o všeobecné dobro národov Európskej únie.

Politická korektnosť spolu s malichernosťou nijako neprospeje múdrosti. Škoda, že aj Vy ste - ako to raz povedal pán Chirac - „premeškali príležitosť byť ticho.“

Viem, že nezmeníte svoj názor a neospravedlníte sa Poliakom. Len veľký človek si totiž dokáže priznať chybu.

Napriek tomu Vám počas „Sviatkov zimy“ (ako sám nazývate Vianoce) želim rozvahu, múdrosť a fantáziu.

+WIESŁAW MERING,
włocławský diecézny biskup

XI.

Napoleonova „misia“ bola vo pred určená. Začal rúcať európske monarchie a to zďaleka nebolo všetko. Významný ruský plukovník Suvorov uštedril francúzskemu maršalovi Massénovi v Taliansku niekoľko porážok, prekročil Alpy a cez Švajčiarsko sa chystal zaútočiť na Francúzsko. A Napoleon namiesto toho, aby sa ponáhlal na pomoc francúzskym vojskám, sa odrazu vydáva do Egypta! Treba sa pozastaviť nad náhlým opustením európskych bojísk a ťažením do Egypta s tridsaťtisícovou osobne vybranou armádou. Čo bolo príčinou tohto konania?

Vedecká egyptológia sa začala práve Napoleonovým ťažením do Egypta. Hoci v danom kroku možno vidieť osobné záujmy Bonaparteho či geopolitický záujem Francúzska, ťaženie do Egypta sa dá vysvetliť aj snahou slobodomurárov ovládnuť egyptskú múdrosť, kultúru a okultizmus. A hoci Napoleon nemohol oslobodiť Jeruzalem, vývoz egyptských artefaktov a egyptského tajného poznania do Európy dalo impulz na vznik egyptológie nielen z vedeckých pohľadov, ale najmä kvôli okultizmu. Inými slovami, vedecká egyptológia mala prikrýť záujem slobodomurárov o egyptský okultizmus.

Doteraz zostáva záhadou, prečo anglický admirál Nelson nevedel poraziť Napoleona na mori pred ani po jeho egyptskom ťažení. Mnohí to považujú za šťastnú zhodu okolností. Je to však naozaj tak? Môžeme s veľkou istotou predpokladať, že Nelson prosto ustúpil na príkaz londýnskej lôže. Nemohol potápať francúzske lode s nákladom dárnych egyptských papyrusov a ďalších artefaktov potrebných pre svetové slobodomurárstvo.

Keď neskôr Napoleon zosilnel, začal budovať svetové impérium so svojimi príbuznými a maršalmi na trónoch. Miesto starých monarchií sa objavovali nové štáty podriadené priamo cisárovi. To sa však dialo proti vôli svetového slobodomurárstva a najmä londýnskej veľkolóže - o to viac, že Napoleon sa snažil zaútočiť na Anglicko samotné. Bolo nutné zakročiť. Preto sa roku 1808 Talleyrand vymyká spod kontroly cisára a začína rokovať s ruským cárom Alexandrom I., ktorý bol v tom čase naklonený slobodomurárom i Metternichovi, pravdepodobne taktiež členovi lôže. Zaujímavé však je, že Napoleon (ako neskôr Hitler) zanecháva svoje španielske a anglické záležitosti a útočí opačným smerom - na Rusko. Začína tak najnevýhodnejšiu vojnu pre každého veliteľa - „vojnu v priestore“. So svojou armádou vtrhol na obrovské teritórium, rozťahoval svoj tyl, znášal porážky a napokon ustupoval pred armádou hlavného veliteľa Kutuzova, taktiež slobodomurára, ktorý vstúpil do lôže v Regensburgu. Na základe niektorých konzekvencií možno predpokladať, že Kutuzov bol členom škótskej lôže Sfinx. Pri zasvätení do siedmeho stupňa dostal rádové znamenie „zelený vavrín“ a devízu „presláviť sa víťazstvami“. To sa ukázalo priam prorockým. „Ty si veľil neochvejným ruským vojakom nie pre dobývanie a pustošenie, ale v mene ochrany ľudstva, oslobodenia Európy, nastolenia jej pokojného rozvoja... Prijmi skromný hold,

ktorý ti vzdávajú tvoji bratia v zasvätení ústami toho, čo zaujíma tento posvätný post.“ Tak hovoril vo svojej smútočnej reči na pohrebe Kutuzova rečník lôže Sfinx a neskôr lôže „Tri cnosti“, francúzsky literát Mussar.

Európska slobodomurárska revolúcia sa najprv udiala len vo Francúzsku. Člen lôže markíz Lafayette sa úporne snažil zaviesť vo svojej krajine ideály, ktoré sa tak úspešne

MERAB SURGULADZE

Revolúcia – alebo?

naplnili v Severnej Amerike. Mnohí z vedúcich jakobínov G. Danton či C. Desmoulin boli taktiež aktívnymi slobodomurármi. V predvečer revolúcie malo slobodomurárstvo vo Francúzsku celú sieť, ktorá zbierala informácie, získavala členov a nadväzovala kontakty. Človek zakúšajúci revolučný teror tých čias vedel, čo je to gilotína, bál sa vyjsť na ulicu, trpel hladom a ďalšími strasťami. Kládol si otázku: čo sa stalo? Kto to všetko spôsobil? Takých ľudí bolo mnoho a jeden z nich, jezuita a publicista Augustin Barruel, vydal roku 1797 knihu „Memoires pour servir a l'histoire du jacobinisme“. V tejto knihe opisuje Francúzsku revolúciu ako slobodomurárske sprisahanie proti štátu a Cirkvi. Abbé píše, že slobodomurárske lôže boli v tom čase rozšírené v mestách a dedinách a čakali od hlavného komitétu príkaz na začiatok povstania. Neskôr sa

volučnou organizáciou, ktorá sa usiluje zvrhnúť existujúcu moc a nastoliť „nový poriadok“. Barruelova práca bola písaná ako akási výstrela, prorocko celému kresťanskému svetu.

XII.

Francúzska revolúcia sa mala v danej dobe rozšíriť do celej Európy, čo sa však Napoleonovi nepodarilo a za čo bol i potrestaný, keď sa ponáhlal za cisárskou korunou. V Európe sa opäť dostali k moci starí monarchovia a utvorili spojenectvo proti „revolučnej hydre“. Odstránilo to však svetové slobodomurárstvo či londýnsku veľkolóžu? Samozrejme, že nie! Bolo nutné zasiahť medzi víťazmi nad Napoleonom rozpory, zárodky budúcich nepriateľstiev. Vtedy sa na scéne opäť objavuje Talleyrand. Na Viedenskom kongrese 1814-1815 šikovne vy-

užíva nezhody medzi aktérmi, získava si na svoju stranu malé štáty a upevňuje pozíciu Francúzska. Následne sa zúčastní tajného viedenského dohovoru roku 1815 zabezpečujúceho rozpad protifrancúzskej koalície. V Európe sa začínajú utvárať nové vojensko-politické zoskupenia, ktoré koniec-koncov dôsledkom vlastných nepriateľstiev začnú Prvú svetovú vojnu. Práve po nej sa začnú rozpadávať tradičné monar-

slobodomurárstvo prenikalo do mnohých vrstiev spoločnosti. V jedinom zozname slobodomurárov tých čias vidíme mená Golitsynovcov, Sumarokova, Daškova, Voroncova a mnohých ďalších. Z 35 osôb je 10 cudzincov. Slobodomurárstvo sa začalo rozvíjať najmä v rokoch 1774-1775, v čase Pugačovovho povstania, keď do lôží vstupovali ľudia všetkých stavov, titulov a profesií až po kupcov a remeselníkov. Vtedy sa postu veľmajstrov chopili Rusi v osobe I. P. Jelagina. V 19. storočí boli prípady, keď do lôží vstupovali i poddaní. Spomedzi nich napríklad Nikolaj, poddaný lokaj P. I. Schwarz a Semion Žukov, sluha vedúceho rituálov lôže K. P. Skvorcova. Na výsluchu Semion priznal, že prišiel hľadať svetlo, keď videl, ako blahodarne sa odrážala slobodomurárske dielo na jeho pánovi. Obaja boli bratmi - služobníkmi.

XIII.

Treba poznamenať, že Katarína II. si osobne dopisovala s veľkým mysliteľom, slobodomurárom F. Voltairom, no sama slobodomurárstvu naklonená nebola a snažila sa pred ním uchrániť svojho syna, budúceho cára Pavla I. Roku 1790 sa Katarína II. začína vážne obávať, aby sa francúzska móda nepremeni na „epidémiu“, ako sa vyjadrila v liste princovi Ligne. Z jej popudu podporoval ruský veľvyslanec vo Francúzsku I. M. Simolin útek Ľudovíta XVI. a zabezpečil kráľovi a jeho rodine ruské pasy. Práve s týmito pasmi kráľovská rodina opúšťala Francúzsko, bola však zadržaná vo Varennes. Katarína podniká diplomatické kroky na vyvinutie tlaku na revolučné Francúzsko zo strany

Francúzsky revolucionár vytahuje z pece nových kráľov

všetkých európskych štátov. Trvala na okamžitej vojenskej intervencii.

Žiaľ, Ľudovít XVI. uveril dobrým myšlienkam revolučnej vlády a v septembri 1791 podpísal prisahu vernosti ústave garantujúcej konštitučnú monarchiu. Katarína II. sa domnievala, že „kráľa prinútili podpísať nie kresťanskú ústavu, ale antikristovu.“ Keď Ľudovít XVI. ústavu podpísal, podľa slov francúzskeho veľvyslanca v Petrohrade „veľký počet mládeže z radov gardových dôstojníkov sa prišlo podpísať do knihy návštevníkov.“ Zo zápisov S. N. Glinku sa dozvedáme, že kadeti šľachtického kadetského korpusu s nadšením čítali francúzske revolučné časopisy, prekladali do ruštiny revolučné piesne a spievali ich. Slobodomurárska výchova, centrom ktorej bola oddávna šľachta, vydávala svoje plody. Po vyhnaní A. Radiščeva nehľadiac na revolučné besnenie vo Francúzsku, Katarína II. nepodniká aktívne kroky a proti rozenkruciánom a martinistom zakročí až v roku 1792.

Keď bolo všetko pripravené na intervenciu do Francúzska, prichádza oznámenie o náhlej smrti rakúskeho cisára Leopolda II., zástancu tejto protirevolučnej akcie. O 15 dní neskôr bol na bále v Štokholme zabitý ďalší iniciátor intervencie do Francúzska, švédsky kráľ Gustáv III. „Vo vládnucich kruhoch vtedajšej Európy predpokladali, že vinníkmi týchto dvoch úmrtí boli jakobíni,“ píše M. M. Strange, autor knihy Ruská spoločnosť a francúzska revolúcia 1789-1794. A. M. Grabovskij píše v Zápisoch o cárovnej Kataríne II.: „Rozširujú sa chýry, že francúzski demagógovia rozposielali podobných zločincov, aby páchali atentáty na vládcov.“ V apríli 1792 prišla tajná správa z Berlína, že do Ruska bol vyslaný Francúz Basseville „so zlým úmyslom ohľadom zdravia jej veličenstva“.

Polícii sa však Bassevilla nepodarilo odhaliť. A. M. Turgenjev svedčí: „Nielen vo vyšších spoločenských kruhoch, ale aj medzi ľudom sa povrávalo, že jakobíni a frankomasoni sa zjednotili, aby panovníčku otrávil.“ (Russkaja starina, 1887, zv. 53, str. 88). Hovorilo sa o sprisahaní vedenom „jakobínmi z Paríža“. (Rukopisný fond Moskovskej verejnej knižnice, fond 178, zložka M. 5691, list 25).

N. N. Bantyš-Kamenskij oznamuje: „V Moskve sa šírili chýry viniace Novikova z korešpondencie s jakobínmi.“ (Ruský archív, 1.876, kniha III, str. 273). Dokonca i moskovský generálny gubernátor písal: „V Moskve možno tajne kúpiť všetky knihy, ktoré vychádzali iba vo Francúzsku.“ Moskovskí slobodomurári sa činili. V tom čase prebehla korešpondencia moskovských rozenkruciánov s hlavou berlínskych slobodomurárov, pruským ministrom duchovných záležitostí. Moskovskí slobodomurári tak boli podriadení Berlínu, kde vládol kráľ slobodomurár Fridrich Wilhelm, nepriateľsky naladený voči Rusku. Po nadviazaní tajných zväzkov moskovských slobodomurárov s nemeckými kniežatami vydala Katarína II. príkaz na zatknutie „otca ruského osvietenstva“, N. I. Novikova a ďalším moskovských slobodomurárov.

Väznenie Novikova prijali slobodomurári a volteriáni s pohoršením. (...) Novikov, ktorého neskôr slobodomurári i ruská inteligencia vykresľovala ako „nevinného trpiteľa“ a „veľkého ruského osvietenca“, nebol nevinným baránkom. Profesor Sipovskij píše: „V prípade Novikova nešlo všetko tak hladko a nevinne, ako sa to niekedy popisuje. Nemôžeme si nevšimnúť, že vo svojich priznaniach Novikov ďaleko prekračuje hranice činnosti, ktorá by bola vlastná čistému slobodomurárovi. Podľa vlastných slov vydáva 'ohavné' knižky, je v spojení s Pavlom, má v rukách papiere, z ktorých sa jeho samotného zmocňuje hrôza, a predsa ich prepisuje a uchováva. V odpovediach Šeškovskému sa Novikov niekoľkokrát pretvaruje, zapiera, hovorí nepravdu, dvakrát podpísal prehlásenie, že nebude rozširovať zakázané knižky, no predsa ich však predával aj naďalej. V rukách vlády boli ešte nejaké papiere usvedčujúce Novikova.“ Gróf F. V. Rostopčin oznámil veľkokňaznej Kataríne Pavlovne (dcére Pavla I.), že kedysi si u Novikova „30 ľudí ťahal žreb, kto má zavraždiť cárovnu. Žreb padol na Lopuchina.“

Svoju mienku o tejto udalosti Katarína vyjadrila v príkaze na meno kniežaťa Prozorovského z 1. augusta 1792. V danom dokumente sú uvedené nasledujúce body:

„I. Zoskupovali sa do tajných združení, mali svoje chrámy, tróny, oltáre, kde skladali strašné prisahy bozkávajúc kríž a Evanjeliem, ktorými sa zaväzovali na večnú vernosť a poslušnosť radu Zlatoružového kríža s tým, že neprezradia jeho tajomstvá aj za cenu mučenia a smrti.

II. Okrem Bohom ustanovenej zákonnej vlády sa opovažovali podriaďovať vojvodovi Braunschweigskému oddávajúc sa pod jeho ochranu i závislosť a obracali sa na neho s podozreniami, ktoré mala vláda voči ich schôdzam.

III. Udržovali tajnú korešpondenciu s princom Hessen-Kasselskám a pruským ministrom Wellnerom s vlastnými zostavenými abecedami práve v tom čase, keď sa voči nám berlínsky dvor plne obrátil chrbtom. Z ich troch vyslaných členov tam doteraz pobývajú dvaja, podčiniac tak svoju spoločnosť zahraničnej vláde porušujúc tým povinnosť zákonnej prisahy a vernosti štátnej príslušnosti.

IV. Používajú rôzne spôsoby, aby do svojej sekty priviedli im známe osoby. V tomto zachytení, ako i v spomenutej korešpondencii. Novikov sám seba označil za zločínca.

V. Vydávali nepovolené, rozvratné a pravoslávne zákonu priečiace sa knihy a po dvoch zákazoch si ešte dovolili ich predávať, kvôli čomu i zaviedli tajnú typografiu. Novikov tu sám priznal zločinnú činnosť zo strany svojej i svojich spolupracovníkov.

VI. V stanovách ich spoločenstiev, ktoré písal Novikov, sa považujú ich chrámy, biskupstvá, biskupi, pomazania a ďalšie ustanovenia a rituály mimo našej svätej cirkvi za nepovolené. Novikov potvrdzuje, že v ich spoločenstvách nič také neexistovalo a spomína sa iba alego-

ricky, aby ich rád získal väčšiu vážnosť a poslušnosť. Tým sa však dokazuje ich záľudnosť a klamstvo, akými prostriedkami získavali a demoralizovali slabé mysle. Koniec koncov, hoci Novikov neodhalil ešte svoje tajné úmysly, vyššie spomenuté, objavené a ním priznané priestupky sú natoľko vážne, že podľa najťažších a nemilosrdných zákonov ho odsudzujú na trest smrti popravením. My však aj v tomto prípade podľa milosrdenstva nechávame ešte čas na vykonanie pokánia nad svojimi zločinmi, ktoré by menovaného oslobodili od trestu a umožnili by ho uväzniť na pätnásť rokov do pevnosti Schlüsselburg.

„Družné učené tovaríšstvo“ bolo zatvorené a všetky slobodomurárske knihy z jeho edičnej činnosti spálené. No ani uväznenie do pevnosti presvedčeným slobodomurárom Novikovom neotriaslo. Keď ho cár Pavol I. prepustil na slobodu, podľa charakteristiky K. Vališevského sa „vrátil k slobodomurárstvu a zaoberal sa jeho najhrubšími a najexcentrickjšími formami.“ No aj po odsúdení Novikova a ďalších slobodomurárov ešte Katarína II. nemôže pochopiť, kto je pravým vinníkom Francúzskej revolúcie. Za jej strojcov nepovažuje slobodomurárov, ani francúzskych filozofov, ale to, že francúzski filozofi sa pomýlili iba v jednej veci, teda v predpoklade, že kážu ľudom, u ktorých „predpokladali dobré srdce, a namiesto toho sa ich princípmi prikryli prokurátori, advokáti, a všetci zločinci, aby pod rúškom, ktoré rýchlo odhodili, zavřili najstrašnejšie zločiny.“

Až postupne sa Katarína II. uistila, že slobodomurári nie sú takí nevinní, ako sa zdajú. A hoci sa mnohí z nich úprimne zaoberajú slobodomurárskou mystikou a snažia sa stvoriť „pravé náboženstvo“, časť z nich úprimne vystupuje proti ateistickému volteriánstvu, tak ruské slobodomurárstvo je osožným nástrojom v rukách nepriateľov európskych monarchií. Postupne sa mení pohľad Kataríny II. na celé volteriánstvo.

No udialo sa ešte mnoho krvavých udalostí vo Francúzsku, kým sa v roku 1794 v liste Grimmovi negatívne vyjadrila o svojich niekdajších idolochoch. „Včera som si spomenula na to, čo ste mi neraz hovorili: toto storočie je storočím príprav. Dodávam, že tieto prípravy spočívajú v príprave špiny a špinavých ľudí rôzneho druhu, ktorý spôsobili, spôsobujú a budú spôsobovať nekonečné nešťastie a nevyčísliteľné množstvo nešťastných.“ V nasledujúcom roku 1795 Katarína píše, že osvietenští filozofi mali len dva základné ciele - zničenie kresťanstva a monarchie vo Francúzsku. „Budem neochvejne čakať vhodnú minútu, keď budete môcť upovedomiť filozofov a ich posluhovačov o mojom názore, že sa podieľali na revolúcii, najmä v prípade encyklopédie, pretože Helvetius a D'Alembert sa obaja priznali zosnulému pruskému kráľovi, že táto kniha mala len dva ciele: zničenie kresťanského náboženstva a zničenie kráľovskej moci. Hovorili o tom už roku 1777.“ „Zmýlila som sa,“ priznáva Katarína II. „zatvoríme naše prerozumné knihy a vezmeme do rúk šlabikár.“

TEOODOR KRIŽKA

Pod'akovanie bratom

Michalovi a Jozefovi

„Blahoslavení ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť; radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi“ (Mt 5,3-12).

Ohovárajú, kupčia, ľstia a kradnú,
medaily vešajú si na šiju,
a preto rád, že nedostal som žiadnu,
ďakujem za ich ignoranciu.

Pre istotu pár pochvál o mne stratia,
pod mostom núkajúc mi podnájom.
Radšej si ma však nevšímajte, bratia,
vyznamenávajú sa navzájom.

Viac ako zopár pozlátených plieškov
okolo krku a či na hrudi
sú pre mňa schody do kostolných briežkov,
kde na voľnosť ma Kristus odsúdi.

Oprašujte si vo vitríne krištál',
blýskať sa bude v jase nečistom.
Čo z toho, ak by som aj všetko získal,
no stratil by som dušu pred Kristom.

Zo závetria, z tých svojich myších postov
šírte lož, jednu z vašich medailí.
Každý váš podraz pre mňa bude poctou.
Prekrásne ste ma vyznamenali.

Oprava

Prosíme čitateľov, aby si opravili titulok z minulého čísla Kultúry 1/2016, str. 10, ktorý má správne znieť „Julo Zborovjan - básnik spod Šarišského hradu“

Bude pomaly šesťdesiat liet, ako sme s Jánom Ďurkom, začínajúcim básnikom Jankom Silanom, zasadli do lavíc trnavského gymnázia. Hoci sme obaja prišli z Nitry, málo sme sa poznali. On chodil do „a“ triedy, ja do „b“ triedy, a to boli dva malé odlišné svety rozdelené podľa abecedy. Štátne reálne gymnázium Tomáša Červeňa v Nitre sa tam pokladalo za najprisnejšie na Slovensku. Aj som tomu veril. Lenže na moje prekvapenie ten istý znak si privlastňovalo aj Štátne reálne gymnázium Jána Hollého v Trnave. Keby to bola pravda, mal by som byť spolu s Jánom Ďurkom artefaktom dvoch najprisnejších gymnázií. Na vysokej škole však pribudli ďalšie najprisnejšie a s nimi talenty z rôznych kútov Slovenska. Českí profesori oboch spomenutých ústavov s posmechom posielali slabších žiakov do Kláštora nad Znievom. „Tam to uděláš“, vravievali. Mienku o znievskej škole som mal šťastie si zmeniť na prvej štátnici z histórie. Po odchode českých profesorov (Chaloupecký, Borovička, Holinka, Klecanda) sa objavil v skúšobnej komisii znievský riaditeľ František Hrušovský. Pri skúške sa mi predstavil a potom aj ja jemu, lebo sme sa nepoznali. Skúšal dejiny stredného a nového veku. „Čo súdite o stredovekých mestách, o francúzskej revolúcii,“ tak zneli aj jeho ďalšie otázky, ktoré navodili akoby partnerský dialóg. Po skúške mi navrhol vedeckú orientáciu a odporučil ma do pozornosti istého profesora, ktorý mi potom nevydal dizertačnú tému a znemožnil mi dokonca prístup k literatúre potrebnej k štátnej práci. Nebol to Slovák. Ecce, dva prístupy k mladšej generácii. Myslím, že ten znievský bol progresívnejší.

Ján Ďurka mal na nitrianskom gymnázii povest' výborného žiaka a čosi šumelo o jeho príchylnosti k Thálii. Neviem, ktorý profesor mohol vplývať na jeho umelecké cítenie. Skôr ani jeden. Azda, ale aj pochybujem, bývalý župný archivár Ján Damborský, autor prvej povojnovej slovenskej gramatiky, piarista v civilii. Učebnicu slovenčiny napísal aj Vladimír Šedivý, ba aj učebnicu francúzštiny a francúzsky slovník (posledná verzia Bratislava 1967). Tento český profesor bol však na poéziu prisurový. Občas sypal štvorky podľa abecedy a vlepil ju aj chýbajúcemu s poznámkou, že by to aj tak nevedel. Najmenej príťažlivý bol sám riaditeľ Jozef Rozim, rodák z Ulmanky, načisto nepodobný svojim spolurodákom, bratom Jozefovi, Stanislavovi, Antonovi a Šimonovi Jurovskému. Postrach žiakov, profesorov a celej školy. Keď mal žiakovi potvrdiť nejaký doklad, ten si nebol istý, či nevyletí z riaditeľne bez potvrdenia. „Šklbani, trhani, bedári“, takto sa vrhol na skupinu zdesených kvartánov, ktorých chcel vyhodiť nie z riaditeľne, ale zo školy, hoci boli všetci nevinní ako štvordňové deti. Bol som medzi nimi. Nebol to pedagóg, ale terorista, hoci vraj tiež piarista. Keď raz slúžil žiakcu štátnu omšu, šiel som oči vyvaliť a nechcelo sa mi ani prežehnať. Na Národnom súde v Bratislave sved-

čil proti Jozefovi Tisovi. Ak tento muž vo vyšších triedach azda sociálne pomohol Jankovi Ďurkovi, musela to byť svetlá výnimka. Viacero dravcov bolo aj v profesorskom zbore, ktorí sa podobali svojmu princípálovi. Pripúšťam svoju zaujatosť vychádzajúcu z prostredia, ktoré sotva mohlo formovať citlivého básnika, ak len nie poskytovať melancholické impulzy. Jednako tam okrem iných vyrástol neskorší literát Ján Re-

zviska, ako to bolo zvykom vo vtedajšom školskom prostredí. Nie mi je ľahko vystihnúť jeho hĺbkový tvar. Myslím, že sme sa vzájomne otvárali a informovali len po určitú hranicu bez vzájomnej extrazvedavosti, ktorá mladým ľuďom nepristala. Od iných sa predsa len líšil. Trocha viac zdumandý, trocha viac melancholický, trocha viac trpiaci bez sklonu k ponosám. Završil len zaviesil na človeka spoza hrubých

dosť od seba, že ja som to časom dotiahol na reprezentanta školy vo vrhu diskom, kým pre neho to nebola sféra osobitného záujmu.

Potom sa mi vytratil z pamäti jeho pokračujúci obraz, lebo 31.1.1934 štúdium v Trnave ukončil a vrátil sa do Nitry. Nebolo a nie mi je známe, prečo tak urobil. Možno smrť matky, rodinné pomery, chudoba, ale niečo, s čím sa nikomu nezdoveryval. Viem len, že mi bolo za

hrubohlasý šuhaj. Slovenskej literatúry sme veľa neužili. No predsa pod vedením profesora Pantučka sme v októbri 1933 navštívili Fándlyho faru v Naháči a tamajší cintorín, kde pod krížom patriacim všetkým nebožtíkom Janko Silan predniesol Fándlyho báseň zloženú v latinčine. Postavou útlý recitanti, ešte akoby chlapčenský hlas a dva nezabudnuteľné inchoáty: Dolore tabesco, in Naháč canesco. Vtedy som si uvedomil, že Janko Silan vie viac zo slo-

Môj spolužiak Ján Ďurka-Silan

kem, ktorý po druhej svetovej vojne emigroval a zomrel v cudzine. Do seminára sa chystal spolužiak menom Valent. Skoro sa mi chce veriť, že on vysviacal t.r. na Martinskom cintoríne Tisov hrob a včera (18. apríla) slúžil v Bratislave za neho zádušnú omšu ako bánovský kaplán nebohého.

S Jánom Ďurkom sme sa takto stretli v Trnave len ako trocha starí známi, ktorí sa stali v novom prostredí dobrí kamaráti, nie však dôverní priatelia. To by som dodatočne vysoko rúbal, lebo básne som nepísal. Poldruha roka sme sedávali vis á vis za jedným stolom ako seminaristi, pripravujúc sa počas študijného silencia na školu, a v škole zase v jednej lavici ako susedia. Oslovovali sme sa triezvo. Často len podľa prie-

skiel žiariace, akoby na odpoveď čakajúce oči. Oči aj bez slov úprimné, láskavé a útrpné. Pritom oči slabé, potrebujúce oddych a nakoniec chirurga. Až po operácii, ktorú opísal v belostnej básni, keď všetko okolo neho bolo biele, ešte aj tma v zalepených očiach, vravel, ako mu na bratislavskej klinike vytiahli z jamiek očí a niečo tam podkladali, aby mu nos nevstupoval do obrazu. Operovali ho v sexte okolo Vianoc 1933/34. Keď prišiel, oči boli ešte krvou podbehnuté i za umrelou matkou ubolené. Smútočná stuha okolo ramena, ktoré nehýrilo muskulami. Janko nepatril do kohorty Hajdóczyho ľahkoatletických pretekárov, ktorí boli pýchou, dlhoročnou pýchou trnavského gymnázia. Azda v tom sme si boli

ním smutno a ostali spomienky.

Ján Ďurka, od kvinty viac a viac Janko Silan, i v Trnave bol básnikom samorodým. Poeta natus. Nepoznám profesora, ktorý by si ho bol zvlášť všimol, tým menej usmerňoval. V kvinte a sexte nás učil profesor jazyka československého, rozumnej slovenského, Miloslav Pantuček. Síce oficier d'Academie, ale nám názorovo cudzí. Nesmeli sme sa modliť po poslednej vyučovacej hodine, kým bol ešte v triede. Pravdaže, opakovanne sme sa prežehnávali, robiac mu doprieku. Nahlas a sporadu sme však museli čítať Komenského Kšaft Jednoty bratrské s povzdychom „Matkou s' nám byla, macechou se stala“. Radšej sme mali recitál Shakespearovho Hamleta, pravdaže aj gaudium, keď ženskú rolu reprodukoval postpubertálny

venskej literatúry, ako nás učila škola. V máji 1934 sme podobne navštívili Madunice a Hollého Mlích (vtedy už nie háj, ale pole), lenže bez Janka Silana a bez recitanta Hollého časomernej prozódie.

Ján Ďurka ako gymnazista si vypestoval vlastný systém, presnejšie vlastnú techniku štúdia. Poldeň venoval škole a poldeň Múze. Keď sa počas odpoľudňajšieho a podvečerného študijného silencia bolo treba pripravovať na školu, to bol pre neho najpríhodnejší čas písať verše. Prichystal sa iba na prvú hodinu vyučovania. A keď sa ráno škola začala, schúlený za chrptom svojho predseda, tuho sa pripravoval na druhú hodinu, v druhej na tretiu a tak to šlo až do konca vyučovania. Bola to úmorná robota, lebo musel súčasne ako-tak dávať pozor, čo sa v

Študenti Trnavského gymnázia, spolužiaci Janka Silana. Snímka do 31. 1. 1934, kedy po operácii očí a úmrtí matky odišiel do Nitry. Autor spomenky Michal Kušík stojí piaty sprava

triede robí a na prípadné vyvolanie včas reagovať, čo sa mu vždy nepodarilo. Neraz ako jeho sused a strážca som ho musel štuchnúť, pošepkať otázku a držať ho vo smere jazdy. Zavše, keď sa dostal do úzkych, alebo zakeroval do slepej ulice, jeho pravá noha zľahka trielila do môjho ľavého členka, a tak sme v krajnom ohrození spojenými silami kadečo šťastlivo zvládli. Horšie to bývalo pri vyvolaní na katedru, kde nebolo do koho kopáť. Za takýchto okolností ani prospech nadaného Janka Ďurku nemohol byť taký blýskavý ako v nižších triedach. V slovenčine však vynikal. Čo písomka, to jednotka. Jeho zásadou bolo písať krátke vety. „V krátkej vete nemôžeš narobiť chyby“, hovorieval. Pri tabuli sa odohralo s ním viacero humorných situácií. Pri písomke z nemčiny, ktorá nebola povinným jazykom, nik si nevedel spomenúť, ako sa má písať ktorási veľká litera švabachom. A tu Janko Ďurka sa podujal zachrániť situáciu. Vymašľoval k tabuli s ťahákom v ľavej ruke, ktorý si okato oprel o tabuľu, aby sa nekývala, elegantným švihom splnil úlohu a s ťahákom nazad do lavice, nechápuc, čomu sa smeje.

Neviem, ako sa Jankovi Ďurkovi podarilo natoľko ma skrotiť, že som mu ako feudálny poddaný pravidelne písaval domáce úlohy. Z jeho strany možno neodolateľné želanie a dôvera kamarátovi. Jeho i moje písomky potom bývali vecne i esteticky navlas podobné. A keď som už slúžil, slúžil som vo vedomí, že básnikovi uvoľňujem čas na verše. Lenže nič netrvá večne. Aj mňa prešla časom trpezlivosť a raz mu hovorím, Jano, piš si tie úlohy konečne sám. A on mi na to tak úpenlivo: „Miško, prosím Ťa, ako potom bude vyzerať to cudzie písmo v mojich zošitoch?“ A tak, aby nebolo podozrenie, že mu ktosi iný píše úlohy, ostal som jeho scribe et inquilinus, kým neodišiel z Trnavy. Až keď som tejto zimy čítal jeho Piesne z Važca, kde stojí dvojveršie: /Nevládzem stúpať presne pred oltár./ Chápeš ma: slepý som a nevidím/, s dojatím som pochopil, že v hre nebol čas, ale jeho slabé oči.

A keď sme už pri veršoch, a ja som mal šťastie zblízka vidieť, ako ich tvorí, pripomínam, že koncepty písal neobvykle dlhou a objemnou ceruzou, ktorej vonkajšia farba bola žltá. Písal s hlboko sklonenou hlavou. Prameň do boka česaných vlasov mu prekryval pol čela a tá ceruza, čnejúca do výšky jeho hlavy a vari aj vyššie, horným koncom sa sem a tam zvrátila rýchlosťou plynúceho rytmu.

Ak by som mal svojho kamaráta aj fyzicky trochu priblížiť, nuž bol strednej postavy, trochu astenik, neširokých pliec, nie vystretý ako Paľo Ušák-Oliva, skôr trochu zohnutý, aby lepšie videl pred seba. Chodil dosť rýchlo, voľkajúc si zboka nabok hlavou, akoby napodobňoval staršieho pána. Modelovaná hladká tvár mladšia ako jeho roky. Povaha? No čo inšie ako добрôta.

Citlivým miestom Jankovej náture bola vlastná poézia, či šlo o žart alebo nežičlivú kritiku. V prestávke medzi štúdiom sme mu potajomky do rozpisanej básne pridali jeden alebo dva parodizujúce veršiky a potom sme striehli na reakciu, mysliac na obapolný plaisir. Kdežeby! Janko strašne zosmutnel a karhavým po-

Janko Silan

hľadom si nás po jednom bez slova prečítal. Ten pohľad patrila predovšetkým mne ako iniciátorovi a tvorcovi lotroviny. V tej chvíli sa mi vybavila spomienka z detstva. V podstreší nášho domu si lastovička murovala hniezdo. Tešil som sa, že aj my budeme mať lastovičky. Z nedočkavosti a s najlepším úmyslom, kým sa lastovička stačila vrátiť s dávkou stavebnej hrudky, prirobil som k rozrobenému hniezdu vrstvičku podobnej blatistej hmoty. Lastovička priletela, svoje dielo obletela a už sa nevrátila. Číže urazený básnik ako odplašený vtáčik. Na túto paralelu sa nedá zabudnúť.

Janko Silan ešte viac zosmutnel, keď mu redakcia Svojetí odmietla príspevok s akýmsi posmeškom, aby zlomil a zahodil básnické pero. Takú ranu ako pevec v živote sotva zažil. Príčinu neúspechu možno len tušiť. Bratislavská Svojet' už prechádzala na socialistický kurz, ktorý nezniesol závan duchovnosti. Škoda. Veď Janko Silan bol synom biedy a vy-

znávačom tolerantnosti. Rád spomínal, ako sa v ich farnosti katolícky a evanjelický duchovný pri niektorých úkonoch vzájomne zastupujú. Napríklad pri pohreboch. To sa ešte nehovorilo o ekumenizme, a ešte takomto. Uvádzať aj meno evanjelického kňaza. Menoval sa Záturecký.

V júni 1936 nás v Trnave znenazdajky navštívil náš, po vengersky povedané, régen nem látott fíjú, čerstvo zmaturovaný Ján Ďurka a v jednej osobe laureát víťazných Kuvikov básnik Janko Silan. U nás práve v „a“ triade prebiehali maturitné skúšky. Predsedom maturitnej komisie bol nitriansky profesor a autor nemeckej učebnice Antonín Bláha. Veľký fešák a veľká energia. Po Rozimovi aj riaditeľ gymnázia. Náš bývalý kolega Ján Ďurka po spomenutých úspechoch bol na nepoznanie takpovediac dvojnásobne euforický. Pochvaloval si, ako úslužne sa k nemu správali examinátori, polichotení úspechom svojho poetu, ktorý v Nitre ešte viac básnil a ešte menej sa

učil, ale Kuvici to všetko vyvážili. Primerane svojej dospelosti sa aj ubytoval v hosťovskej izbe seminára, konkrétne v rezidencii predsedu maturitnej komisie prof. Bláhu, ktorý na víkend odišiel do Nitry. Usalašil sa v jeho posteli, privlastnil si jeho prezuvky a ktovie, či nie aj nočnú košeľu a hral pána, ako sa patrí. Zdá sa, že až teraz sa stal našim stopercentným kolegom so zmyslom pre akýkoľvek figeľ. Mravne bezúhonný, ale dobrodružstvom nepohrdajúci. Ako jeho antický druh Horatius.

Návšteva Janka Silana v Trnave bola pravdepodobne viacúčelová. Išlo aj o Spolok sv. Vojtecha, s ktorým spolupracoval, a mohol sa stretnúť so svojím priateľom Paľom Ušákom-Olivom, ku ktorému mal bližšie, ako nám bolo známe. Nič však nenaznačovalo, že sme v jeho záujme treťoradi. Kto by bol povedal, že toto naše stretnutie bolo v živote posledné. Aj o jeho pohrebe vo Važci som sa len dodatočne dozvedel. Také prišli časy.

Po prečítaní korešpondencie Janka Silana s Paľom Olivom som bol prekvapený, že medzi mladými básnikmi plála až taká hlboká citová väzba. Spájali ich rovnaké záujmy i utrpenia. Jednako však Paľo Oliva sa zdal oveľa prístupnejší a hlavne veľmi milo prístupujúci. Tie vlastnosti mal aj Janko Silan, len ich tak ďaleko od seba nepúšťal. Posledné stretnutie bola veľká výnimka.

Korešpondencia mi potvrdila dávnejšiu mienku, a nielen moju, prečo takéto osobnosti odchádzali na Spiš. Sprvu sa mi zdalo, že ich lákal zdravý podtatranský vzduch. No nie je to celá pravda. V hre boli skôr prísne, príliš konzervatívne a upodozrievavé náture niektorých predstavených, ktoré v umení videli ducha svetského, spiritum mundanum. K týmto predstaveným v Trnave patrila prefekt seminára a profesor fundamentálnej teológie ThDr. Štefan Dúbravec (podľa pamätí prof. MUDr. Konštantína Čárskeho kedysi najnadanejší jeho spolužiak na trnavskom gymnáziu) a rovnako aj špirituál a profesor filozofie Izidor Holovič (často sa hrdiaci, že už ako 22-ročný v Ostrihome bol sacerdos ordinatus). Obaja vraj boli ako učelia nadmieru prísni, doslovne látku vyžadujúci. Roku 1936 v Bratislave katedru nedostali, hoci na to mali. Pribudlo však niekoľko Čechov. Ostali len prefektom a špirituálom seminára. Aj mňa nevražili už v Trnave, hoci hru na organe som prežíval ako rozprávanie s Bohom. V Bratislave, kde sa zišlo viacero muzikantov, sme si založili sláčikový orchester a spetrovali sme fakultné a domáce zhromaždenia a slávnosti. Hrával som druhé husle a občas primáša. Tým sa podozrenia len zvyšovali. Že či vraj budem Marišiam pod oknami vyhrávať.

U Závodského a Stožického som si kupoval organové skladby a počas študijného silencia som si ich v duchu prehrával, nedbajúc, že vedľa mňa sedí dozorca. Istým spôsobom, mutatis mutandis, sa to podobalo na gymnazistu Janka Silana. On však mal kaľavnú ceruzu, kým ja som o klávesoch mohol len snívať. Základy hudobnej teórie ešte v Trnave som si osvojoval pomocou klaviatúry nakreslenej na papieri. Oficiálnym domácom ludimagistrom v Trnave i Bratislave bol zásadne ročníkovo starší alumnus, bez ohľadu na to, že hral ako ozembuch. Možno to tak bolo pobožnejšie. Horšie bolo vari to, že sme nadviazali „družobné“ kontakty s bratislavskými františkánmi, ktorí mali v tomto meste starodávne tradície a vlastnili bohatý hudobný repertoár. Aj plno šlágrov. Napríklad Cigánko ty krásna ..., a my sme to v akomsi zašiváku všetko odohrali.

Takže ani Paľo ani Janko do Bratislavy netrafili. Išli žiť a zomrieť pod Tatry, kde verili vo voľnejšie krídla. Čím ďalej tým viac tvrdlo vo mne presvedčenie, že non eram vocatus. Že otročím štvrtému príkazu. Nepomáhala ani mentálna reštrikcia s ponukou: Si non es vocatus, fac, ut voceris. Oni dvaja ale povolani boli, a čo ich trápilo, zverili veršom.

Bratislava 20. apríla 1991

PhDr. MICHAL KORÁL-KUŠÍK, CSC-

Stredná Európa tvorí osobitný civilizovaný okruh. Dejiny, kultúra i národná identita jej štátov sú natoľko prepojené, že ich nemožno zamlčať a nemožno od nich ujsť, lebo sú súčasťou nás samých. V častokrát vonkajšou silou podporovanom konflikte medzi národmi sa objavujú jednotlivci, ktorí dokážu preklenúť dlhoročné spory. Takým človekom je i Diána Marosz, Maďarka z Budapešti, žijúca v Žiline (jej priezvisko po manželovi je poľského pôvodu). Je veľmi kultivovaný človekom - vyštudovala slovenský a poľský jazyk v Budapešti, neskôr študovala hudbu, ktorej sa v Žiline venuje. Je umeleckou vedúcou zboru starej hudby ARCUS. Pochopiť dušu slovenského národa jej pomohla práve poézia. Obhájila diplomovú prácu s názvom „Spomienky detstva ako strateného raja v poézii Milana Rúfusa“. Začiatkom roku 2016 si založila blog, na ktorom píše o svojej láske k slovenskému národu, no aj o neprijemných reakciách a až arogantnom nepochopení, s ktorým sa u Slovákov stretla. Jej blogy si získali mnoho čitateľov. Sú ukážkou porozumenia a lásky k druhému národu. Veď Stredná Európa je neoddeliteľne prepojená a inou ani nemôže byť, keď jej základ tvorí kresťanstvo a kresťanské kráľovstvo presahujúce dnešné hranice.

(Pozn.red. V texte sa spomína vysídlenie Maďarov zo Slovenska roku 1945, to však bolo výsledkom dohody oboch štátov a nadväzovalo na postup ČSR voči nemeckej menšine podľa Benešových dekrétov, na ktorých nemal slovenský národ priamy podiel).

Pred založením svojho blogu som dlho váhala. Vyše roka. Vedela som, že otvorením slovensko-maďarskej témy kopnem do osieho hniezda. Bála som sa. Nakoniec som sa však rozhodla, že to skúsím... Verím, že každý človek má svoje poslanie. Verím, že mojím poslaním je prispieť skromnými prostriedkami k slovensko-maďarskému zmiereniu. Veľmi pekne ďakujem čitateľom za množstvo milých a povzbudzujúcich reakcií! Vedela som, že sa ozvú aj kritické hlasy. Zaujímavé, ako niektorí ľudia hľadajú za všetkým tajné pohnútky. Z diskusie som sa napríklad dozvedela, že blogovaním riešim manželskú krízu a ubližujem svojej rodine. Iný pán mi zase vyčíta, že otváram maďarskú kartu, lebo sa blížila voľby.

Jedna pani alebo azda pán mi odpovedá, aby som si prečítala niečo o násilnej maďarizácii. Tak by som vraj lepšie pochopila postoj Slovákov k Maďarom. Podľa nej vraj za dnešný stav môžem viniť svojich predkov.

Nie som historik, história Slovákov ma však veľmi zaujíma, a preto sa dlhodobo snažím vzdelávať v tejto oblasti. Neuznávam kolektívnu vinu. Napriek tomu nemám problém sa verejne ospravedlniť Slovákom za všetko zlé, čo im „moji predkovia“ spôsobili. Maďarizácia bola naozaj temnou kapitolou uhorskej histórie a totálne nešťastným krokom politického vedenia. (Trochu ma utešuje, že nie všetci Maďari ju v tej dobe schvaľovali, ale kritické hlasy proti nár. politike - napr. Lajosa Mocsáryho - boli v menšine.)

Milí Slováci, dovoľte, aby som sa vám v mene svojho národa ospravedlnila za všetky krivdy, ktoré Maďari na Slovákoch spáchali. Našťastie nie som jediná, ktorá s tým nemá problém. Na oboch stranách sú aj významné osobnosti, ktoré sa dokázali ospravedlniť.

Nepíšem historické články, chcem sa len podeliť so svojimi zážitkami a postrehmi. Som si však vedomá, že pri tejto téme sa nedá vyhnúť historickým otázkam. Práve preto vás chcem, milí Slováci, poprosiť, aby ste sa skúsili niekedy vžiť aj do situácie toho druhého, hoci je to nesmierne ťažké a vyžaduje si to poriadnu dávku sebareflexie. Temné kapitoly sa totiž nenachádzajú len na maďarskej, ale i na slovenskej strane. Niektorí diskutéri aj naznačovali, čo mám na mysli: represie proti maďarskému obyvateľstvu po druhej svetovej vojne. Roly sa vymenili, ale podstata je taká istá. Preto ak sa na juhu Slovenska stretnete so zatrpknutými ľuďmi, nemusíte ich hneď odsudzovať. Kritizovať niekoho môžeme, ale máme na to právo len vtedy, ak to robíme s úctou, nie s nenávisťou.

Z mojej špecifickej situácie vyplýva, že sa snažím pochopiť aj Slovákov, aj Maďarov na Slovensku, aj mojich krajanov Maďarov v Maďarsku, aj Slovákov v Maďarsku. So známymi v Budapešti mám niekedy dlhé debaty na tému Slovákov. A sú to debaty naozaj ťažké... Áno, často v nich figuruje povýšenosť, pohrdanie, pýcha. Mňa to zarmucuje rovnako, ako keď Slováci zazerajú na Maďarov. Podľa mojich skúseností je veľká časť spo-

Diána Marosz: Nemám problém ospravedlniť sa Slovákom

mínaných postojov podmienená interpretáciou dejín. Milí Slováci, učili ste sa na hodinách dejepisu o tom, čo sa stalo s Maďarmi na južnom Slovensku po roku 1945? Nie? A myslíte si, že maďarské deti v Maďarsku sa učia o tom, čo je to maďarizácia? Neučia. A vôbec o národnostiach v Uhorsku sa učia veľmi málo alebo vôbec. S tým súvisí ďalší jav, ktorému sa určite budem venovať - problematika prídavných mien maďarský vs. uhorský.

Jediné východisko z tohto neustáleho kolotoča vzájomného pripomínania krívd vidím v tom, že sa prestaneme ľutovať a pokúsime sa osvojiť si nový spôsob zmýšľania. Čo keby sme začali hľadať to, čo nás spája? Lebo takých vecí je naozaj veľa. Vždy sa veľmi radujem, keď objavím nové slovensko-maďarské súvislosti. Skúsme vidieť v tom druhom predovšetkým človeka. Človeka, ktorý má aj chyby, aj nedostatky, ale má aj svoju vzácnu hodnotu. Skúsme si odpustiť.

Žilo raz v Budapešti jedno zasnávané a trochu nepraktické dievča. Zaujímali ho veci, ktoré si pragmatici ani nevšimajú: príroda, hory, hudba, výtvarné umenie. Aj cudzie jazyky, hlavne tie absolútne „neuzitočné“.

Na gymnáziu sa učilo aj latinčinu a starogréčtinu. V zime sa chodievalo lyžovať na Slovensko. Očarila ho jedinečná atmosféra slovenskej zimnej dediny s romantickou vôňou uhlia. Ale najviac zo všetkého ho fascinoval jazyk - pre jeho uši znela slovenčina ako jazyk neustálych zdobnenín, hoci z nej nič nerozumelo.

Keď malo pätnásť, ocitlo sa na lyžovačke na Muráni. Postupne tam začalo vnímať nielen prírodu, ale aj ľudí. Všimlo si, že Slováci a Maďari nemajú veľmi v láske jeden druhého. Prekážalo mu, keď sa Maďari z ich zájazdu dožadovali, aby Slováci v obchode či v lyžiarskych zariadeniach rozumeli po maďarsky. Rovnako mu prekážalo, keď Slováci zazerali na Maďarov. Vtedy sa rozhodlo, že sa naučí po slovensky.

Tým dievčaťom som bola ja.

So slovenčinou to bol priam šialený nápad, ale vtedy sa mi to zdalo úplne normálne. Kúpila som si učebnicu slovenčiny pre slovenské gymnázia v Maďarsku. Figurovali v nej ešte slová súdruha a súdružka, hoci sa už písal rok 1992, no gramatika v nej bola vysvetlená veľmi dobre. Dodnes viem skloňovať všetky vzory (najviac som sa zabávala na vzore „kuli“). Slovenčinu som sa učila cestou do školy v električke. Inokedy som nemala čas, lebo to bol môj piaty cudzí jazyk. Niekedy som v električke stretávala chalana z vedľajšej triedy. Ten to nevedel pochopiť, smial sa, že sa učím taký „škaredý“ jazyk. Nebol jediný, kto takto reagoval na moju lásku k slovenčine. Našli sa aj takí, čo tvrdili, že slovenská literatúra vôbec neexistuje. Som dodnes vďačná mojej mame, ktorá sa na celú vec pozerala bez predsudkov a vždy ma podporovala. Neračila mi, aby som si vybrala radšej nejaký užitočnejší jazyk.

Okrem jazyka som začala intenzívne študovať aj slovenské dejiny a zemepis. Vedela som naspamäť výšky všetkých štítov Vysokých a Nízkych Tatier. Cez prázdniny som vymýšľala túry krížom-krážom po Slovensku, ktoré sme s mamou realizovali. Veľmi som prežívala nespravodlivosť maďarského nacionalizmu voči Slovákom na konci 19. storočia, uzavretie slovenských gymnázií a Matice slovenskej. Keď sme sa na zemepise učili o susedných štátoch, prednášala som celú hodinu o Slovensku namiesto učiteľa.

Moja fascinácia Slovenskom sa prejavila v plnej hĺbke pri voľbe štúdia. Vybrala som si slovenský jazyk a literatúru. Moja voľba prekvapila aj niektorých učiteľov, ktorí mali so mnou iné plány. Aj moja babka bola celá hotová. Ukázalo sa, že neznáša slovenčinu a Slovákov. (Chudera, to bol pre ňu len prvý úder. Predstavte si, ako sa cítila o pár rokov, keď som jej oznámila, že sa vydávam za Slováka.)

Na univerzite sa mi dарило. Všetko ma zaujímalo, najviac asi historická gramatika a literatúra. Ale milovala som aj staroslovenčinu. Porovnávanie

slovenských jazykov ma fascinuje dodnes. Neskôr som sa prihlásila aj na odbor Poľský jazyk a literatúra. Bola som trikrát na polročnom študijnom pobyte vo Varšave, vďaka ktorému som poľštinu zvládla výborne, ale po slovensky som skoro zabudla. Vtedy som sa rýchlo prihlásila na stáž do Nitry, aby som si slovenčinu osviežila. A v Nitre som stretla svojho manžela...

Začiatky života na Slovensku veru neboli ružové. Mala som v sebe veľkú lásku k Slovákom a ich vlasti. Naivne som si myslela, že ma budú mať radi, lebo som sa z lásky naučila ich jazyk. Ba budú priam očarení, že sa našiel ktosi, kto sa dobrovoľne naučil po slovensky. Moje prvé kontakty s reálnymi Slovákami ma však rýchlo vyviedli z ružových predstáv. Po prvé: väčšina z nich vôbec nedokázala oceniť, že viem po slovensky. Brali to ako samozrejmú. Nerozlišovali medzi mnou a „slovenskými Maďarmi“ - čiže občanmi maďarskej národnosti žijúcimi na juhu Slovenska. Veď podľa Slovákov musia Maďari ovládať štátny jazyk. Ale Maďarka z Budapešti? Po druhé: istá skupina ľudí nachádzala záľubu v napodobňovaní môjho prízvuku. Žartovne ma zdravili: „Ohoj, oko so mós?“ Mysleli si, že sú veľmi vtipní. Pre mňa to však vtipné nebolo. Nerozumela som im. Snažila som sa predstaviť si, že v Maďarsku stretnem cudzinca, čo sa z lásky k Maďarom naučil po maďarsky. Posmievala by som sa mu? Napodobňovala by som jeho prízvuk? Určite nie. Práve naopak. Bola by som nesmierne rada.

Začala som si uvedomovať, že vzájomná nepriazeň Slovákov a Maďarov je tak hlboko zakorenená, že jeden nadšenec nestačí na to, aby sa to zmenilo. Chvilkami som strácala nádej a mala som chuť zo Slovenska ujsť. Ale stretla som tu aj ľudí, ktorí ma podržali. Som im za to vďačná. Vďaka nim verím, že tu nie som zbytočne.

Dňa 11. januára 2009 odišiel Milan Rúfus, veľikán slovenskej literatúry. Netušiac o tomto výročí som si práve 11. januára spomenula na list,

Diána Marosz celkom vľavo

ktorý som od neho dostala roku 2002. Nechcela som veriť vlastným očiam. Veď to je znamenie, aby som o ňom napísala!

Milujem poéziu Milana Rúfusa. Jeho básne sú jadrné a stručné, zba-vené všetkej kvetnatosti. Niet v nich jediného zbytočného slova. Napriek tomu - alebo práve preto - majú nesku-točnú lyrickú silu a nadčasovosť. Je v nich láska k osudu, k tajomstvu bytia, k slovenskej zemi, k človeku i k Bohu.

Na univerzite v Budapešti sme mali vynikajúceho pedagóga, literár-neho vedca Róberta Kiss Szemána. Na jeho podnet som sa začala hlbšie zaoberať Rúfusovou tvorbou. Rúfu-sove básne ma fascinovali natoľko, že som sa rozhodla o ňom napísať aj diplomovú prácu s názvom „Spo-mienky detstva ako strateného raja v poézii Milana Rúfusa“. Nemyslim si, že moja práca bola výnimočná. Dnes by som ju napísala možno inak. Na-priek tomu som sa rozhodla, že jeden exemplár pošlem Milanovi Rúfusovi. Domnievala som sa, že mu urobím radosť, keď sa dozvie, že nejaké dievča z Maďarska sa nadchýna jeho tvorbou. Obratom som dostala od neho tento list:

*„Milá slečna Szabó,
prekvapila ma Vaša zásielka. A do-dávam hneď, že prijemne. Tým prijem-nejšie, že podobné správy z juhu ne-prichádzajú k nám často.*

Neviem, kto Vám dal tip na takúto tému. Avšak bol to výborný tip. V mo-jej tvorbe a postoji k bytiu naozaj ide nie iba o fascináciu detstvom, ale priam o determináciu ním. Poznám umelcov, ktorí sa tým tiež netaja a práve vo vzťahu k umeniu hovoria: 'Básnik je ten, komu nebolo ukradnuté detstvo.' (Karel Teige, významný český teoretik výtvarného umenia).

Keď už sme pri výtvarnom umení /a s ohľadom na slová Vášho listu, že ste si zamilovali Slovensko/, posiela-m Vám tento výtvarnoslovesný pokus o jeho duchovnú definíciu.

Ešte raz Vám ďakujem za pozor-nosť i dobrú robotu a želám všetko dobré

Milan Rúfus“

K listu bola priložená aj knižka Po čom to chodíme (M. Rúfus - V. Kompánek). List aj knihu, dokonca aj obálku mám odložené ako vzácne relikvie od človeka, ktorý ma veľa naučil o slovenskej duši a o zmysle bytia.

Syn liptovského murára si do konca života zachoval úzke puto k rodnej zemi a k svetu, ktorý nám po-stupne mizne pred očami. Vidíme ho už zväčša len na fotografiách umelcov ako Martin Martinček. Hory. Kríže. Chalupy. Starci. Polia a lúky. Snopy obilia. Zima a chudoba. Je v tom ne-skutočná, drsná krása, až to bolí. V Rúfusovej poézii sa táto krajina vznáša v akejsi hmle clivých spomie-nok na detstvo. Všetko spája motív hľadania zmyslu bytia. Hľadania stra-teného raja.

V Rúfusovom svete „z poľa ovos zlatý / na vozoch s velebou / povezu k stodole“, „ženci kosy klepú / a ženy zázračne / spievajú v obilí“. Na jeseň pole spomína na odovzdanú úrodu „pod striebornými vláknami babieho leta“ a smrť „z krehnúcej Božej dlane potichu / a krotko zobe zná jara-biny“. V tomto svete človek mlčí, „s bytím zmierený“, „zajedno s vodou, / kameňom, trávou, vzduchom. / So všetkým, / čo je, bude, bolo tu. / Tu-šiak, / že slovo nevyhnutným rúchom / poškvŕni [...] tú krehkú jednotu / tak rajsky nahú.“

Ťažko by som našla krajší opis slovenskej krajiny. Som vďačná Bohu, že viem po slovensky a môžem čítať Rúfusove básne v origináli...

Každá kríza má dve optiky. Optiku negatívnych zmien, ktoré k nej viedli a optiku pozitívnych skutočností, ktoré sú dôsledkom riešení. Recenzovaná publikácia je šťastným príspevkom Slovenska do novokriesených seba-uvedomovacích procesov v európ-skej spoločnosti. Pozitívna zmena znamená obrátenie sa od veci k osobe.

Historik, archeológ Pavol Mačala volí personalistickú filozofiu, jej meto-dológiu, pretože zisťuje, že exaktnej vede unikajú práve javy osoby a sú pre-kryté faktami empirie. Mení sa zásadne pozícia ľudského subjektu. Mimo kontrolu ve-rejnosti sa implementuje štrukturalizmus. Čitateľ tak môže pri čítaní knihy porov-nať dve koncepcie. Tú, ktorá predpokladá človeka ako pod-met skutočnosti, ktorý je účastný prepojenia horizon-tály sociálneho sveta s vertiká-lou smerujúcou k duchovnu, k Bohu, ktorá ostala viac živá v Slovanstve.

Druhá koncepcia, ktorou trpí Zá-pad, ktorá vertikálu už nepozná a zu-žuje život iba na horizontálu, so všet-kými dôsledkami, ktoré súčasník re-gistruje ako ohrozenia civilizácie a kultúry. Ako svoje spredmetnenie, zvecnenie, pozbavenie možnosti byť podmetom. Objektívnym subjektom.

Publikácia je rozdelená do dvoch celkov: Personalistická misia sv. Cy-rila a Metoda. Tá je chápaná ako pre-rušená. Nenaplnená. Dôsledkom je, že pravdu a múdrosť mal nahradiť parciálny vedecký poznatok. Autor píše, že rozum ostal bez človeka. Uvádza, že kritériom pravdy je zhoda osoby s vecou, a nie rozum s vecou.

Druhý celok sa nazýva: O Slova-noch, štáte a národe personalisticky. En-titu „národ“ prinavracia jej kontinuite, ktorá začína už v biblických časoch. V dialógu s Bohom, danými hodnotami a vtelením Slova. Rozlišuje legitimitu „ná-roda“ odvodeného z francúzskej revolúcie, ktorý uskutočňuje jej idey. Toto chápe ako prerušenie kontinuity. Preto píše o personalizácii. Potom personalizácia Slo-vanov, a nie etnogenéza Slovanov.

V úvode autor uvádza rozvrh svojej eseje štyrmi témami. Prvá téma je nasto-lená otázkou: Čo je to za svet- okolo nás. Otázka, ktorá stále viac vyvoláva pocit bez moci, pretože ten druhý, duchovný svet je vytlačaný ideou nesprávne chápa-nej vedy. Druhá téma nastoľuje otázku, prečo sa zo súčasnej vedy vytratil človek, ľudská osoba ako podmet dejín, ktorý im dával zmysel. Tretia téma kladie otázku a odpovedá na ňu, prečo Cirkev do tretieho tisícročia priviedol Slovan sv. Ján Pavol II. Ten solúnskych bratov vyhlásil za spolupatrónov Európy. V symbole tejto dejinnej udalosti sa rozpoznáva aktuali-zovanie druhých pľúc Európy, „teles-nosť“ pre cirkev, ktorá je vyjadrená nielen jej inštitucionalizáciou zo zdrojov „telesnosti“ Západu, ale aj silou konver-zie konteplatívnej slovanskej mentality, ktorá jej môže poskytnúť chýbajúci roz-mer „telesnosti“. Upozorňuje, že stotož-ňovanie katolicizmu so Západom je nepravdivé a poškodzuje Cirkev. Štvrtou témou eseje je kritický pohľad na sú-časnú vedu, ktorá zužuje pohľad na člo-veka, iba na to, čo je spôsobilá vyjadriť pozitívnymi faktami. Človek je iba to, čo o ňom táto veda pozitívnych faktov vie povedať. A to je málo, skutočnosť je komplexnejšia. Popiera sa význam meta-fyziky. Výsledkom je parciálne poznáva-nie človeka. Dôsledkom je podoba racio-nality, ktorá až deštruuje. P. Mačala kon-štatuje, že vedomie súčasného človeka je utvárané zúžene, bez zreteľa na tie sku-točnosti, ktoré špecifické vedy nemôžu vyjadriť plne a odpradáva sa vyjadrujú aj metódami obrazu, alegórie, symbolmi, ako ich uvádzajú napríklad biblické

texty. Teda že religiozita, kresťanské ná-boženstvo sú nenahraditeľné. Príčinu toho javu autor vidí najmä v tom, že idea modernej vedy oddelila poznávajúci sub-jekt od poznávaného objektu. Pripomína tu R. Decarta. Objektivitu prisúdila iba tomu vonkajšiemu. Subjektu uprela jeho metafyzické zázemie, ktorým človek môže tiež objaviť podmienky, za ktor-ých aj vnútorný a vonkajší svet má zmysel.

Autor pomenúva teóriu, ktorá je stelesnením tohto omylu. Je to filozo-fia štrukturalizmu, ktorá redukuje člo-veka iba na to, že je iba sociálnym konštruktom. Identitu, môžeme pove-

dať, dostáva iba zo sociálneho sveta. Zo sociálnej štruktúry. On sám podľa tejto teórie už nie je nositeľom iden-tity. Môžeme povedať, že sme sved-kami tvrdení „ad absurdum“, ktoré hrozia, že budú nanucované. Druhý zdroj je analytická filozofia, popiera-júca duchovný rozmer človeka. Dôsle-dok je, že sa zdôrazňuje horizontála v spoločenských javoch, vertikála pou-kazujúca na Boha a transcendentnu sa považuje za prekonanú.

Autor uvádza, že mu nejde o poli-tizovanie, ale o optiku univerzálnosti, ktorú nachádza vo filozofii persona-lizmu. Jeho začiatky autor vystopoval už v časoch raného kresťanstva dávno pred jeho inštitucionalizáciou ako ve-deckej disciplíny. Venuje sa hľadaniu metód, ktoré obnovia význam a vyjad-renie múdrosti tvárou v tvár špecific-kým poznatkom parciálnych vied, ktoré fragmentarizujú obraz o človeku. Autor sa napája na líniu, komplexicitu v obraze človeka mnohými citova-nými autormi. Napríklad J. H. New-man kriticky vyjadruje tento trend, ktorý v mravnom a fyzickom rozpo-znáva iba nedokonalosti prírody... hriech je iba strašiak, nie skutočnosť... modlitba k Bohu je povera... bázeň pred Bohom je nedostatkom mužnosti.

Autor chce prispieť k zapamätaniu si tej Európy, ktorá v sebe reflektovala a uvedomovala si význam osoby. Ma-čala túto podmetovosť odvodzuje od vteleného Slova, Ježiša Krista. Uvádza dôkazy o zmene človeka v davových človeka. Ten už nevie rozlíšiť dobre od zlého. Citujúc J. Ortegu y Gassetu, ktorý predpovedá veľkú vzburu davov.

Prvý celok má viacero podkapitol. Prvá podkapitola má názov: „Kde si, Adam? Veda ako depersonalizované po-znanie, ktoré prestalo byť múdrosťou“. Symbolicky je toto retrospektívne volanie určené stratenému človeku, ktorý sa po-kúša ukryť pred stále aktuálnym volaním Stvoriteľa v depersonalizovanom po-znaní súčasnej vedy, ktoré prestalo byť múdrosťou. Chce sa ospravedlniť mizmo Božieho milosrdenstva. Autor uvádza, že veda je súčasťou širšej skúsenosti. Aj skúsenosti s Bohom, ktoré sprostredko-valo kresťanstvo. Túto skúsenosť možno vyjadriť obrazom, alegóriou, metaforou, symbolmi, ako pracovali už v raných ob-dobiach kresťanstva, pripomína Origena a ďalších z histórie známych osobností raného kresťanstva. Autor ich chápe ako tých, ktorý zakladali osnovu vzdelávania aj sv. solúnskych bratov. Origenes rozli-šoval tri jazyky svätého písma. Tri význa-mové sféry. Sféru doslovnú, gramatickú, materiálnu. Sféru psychickú, podmetovo morálnu. Transcendentnú duchovnú. Prvá, gramatická sféra, je východisková. Týka sa napríklad jazyka, ktorým hovoríme, lo-giky, poznávania. P. Mačala toto dáva aj

do vzťahu s misiou sv. Cyrila a Metoda, ktorá bola neskoršie, ale metodologicky vychádzala z potreby rešpektovať jazyk, reč toho, koho chceme poučiť. Teda gra-matickú sféru ako vstupnú. Tak vytvorili písmo pre Slovenov. Možno povedať, že P. Mačala objavuje ideové zázemie for-mácie osobnosti obidvoch slovanských vierozvestov. Gramatika však mala hlbší význam, reprezentovala určité pravidlá pri hlbšom rozpoznávaní javov, o ktorých píšú sväté knihy. Pravidlá s aplikačnými dôsledkami pre životnú prax. Mačala pri-pomína, že takáto „gramatika“ chýba sú-časnej vede. Práve tento prístup s múd-rostou umožňoval mentalizáciu ako pro-

ces objavovanie osoby a osobitosti, osob-nosti vo vzťahu k možnosti byť podme-tom v živote, v danej dobe.

Neprítomnosť subjektu rozpozna-ného ako osoba, píše autor, nahrádza kon-text, ktorý vyjadruje filozofia štrutura-lizmu a analytickej filozofie. Osoba a osobnosť sú považované za prekonané javy. Podobne sa analytická filozofia usi-luje o extrémne prísne kritériá rozumnosti. Filozofia, píše , ktorá bola láskou k múd-rosti, už nevedie ľudí k nej. Toto ovplyv-ňuje aj obraz humanizmu a antropológie v súčasnej vede a myslení, čo je obsahom poslednej časti tejto podkapitoly. Uvádza, že rozum, ktorý sa zbavil svojho nositeľa, človeka s jeho prirodzenosťou, personá-nosťou a trascenciou, zbavili cesty k múdrosti, vyhnali ho zo seba samého, z príbytku večnej podoby s Bohom. Uvádza sa, že človek sa stáva bezdomovcom, ako ho nazval sv. Ján Pavol II.

Ďalšia podkapitola má názov : Perso-nalizmus v misii svätých Cyrila a Me-toda. Idey personalizmu boli skôr, ako novodobá personalistická filozofia defi-novala pojem osoby. P. Mačala si myslí, že táto telesnosť východnej náboženskej skúsenosti, v ktorej kontemplatívnosť a konverzia sú dôležité, sa zaslúžili o to, že náboženstvo je na rozdiel od západnej Európy v strednej a východnej Európe stále živé. Tá podľa hla redukujúcemu racio-nalizmu. Dôsledok bol posun v uplat-ňovaní rozumu mimo vzťahu k ontolo-gickému významu osoby. Píše o tom v ďalších kapitolách, ako je „Dominancia aristotelovsko karteziánskeho myslenia Cirkvi“. Kde čitateľ môže nájsť súvis-losti, prečo Západ a jeho kresťanstvo sú na takomto úpadku a sú nositeľmi pokusu vyjadriť svet západnej civilizácie bez kresťanstva. Cituje „mimo iné, Solovjeva, ktorý konštatuje, že toto odmietanie kon-templatívnej časti stredo východnej Eu-rópy, kde žijú Slovania, násilné ukonče-nie misie sv. Cyrila a Metoda západom, malo veľa súvislosti. Napríklad rozdele-nie Cirkvi na západnú s menej vyspelou románsko-germánskou telesnosťou oproti kultivovanej vyššej byzantskej teles-nosti a nakoniec aj vystúpenie Luthera s požiadavkou jazykom spoločenstva hlá-sať slovo Božie ako dôsledok „trojjazyč-ného“ bludu a následne aj istých defor-mácií v naplňaní tejto frustrovanej túžby ľudí po zrozumiteľnosti. Prvý celok sa končí podkapitolami „Návrat k realizmu stvorenstva“ a“ Veľkí majstri vstanú“.

Osobitne integrujúco pôsobí kapitola „Veľkí majstri vstanú“ v zmysle obnovy ich významu pre sebapoznávanie človeka a spoločnosti, ak má byť celistvé. Výme-núva celý rad „zabudnutých“ a za najväč-šieho z nich považuje aj sv. Cyrila. Žia-dalo by sa na tomto mieste vyjadriť sa aj k sv. Metodovi. Nazdávame sa, že ak sv. Cyril bol konceptuálny, sv. Metod bol procedurálny, uvádzal koncept do praxe.

Kapitola sa začína sumarizovaním „zna-kov“ našich čias, ktoré spôsobujú nega-tívne javy a ktoré korešpondujú s odkazom sv. Cyrila a Metoda. (s. 107) Neostáva iba v negatívnom vyjadrení, ale znovu zaradením odkazu „ veľkých maj-strov“ P. Mačala ich popisuje v aktuali-zovanom význame, kde je aj sv. Cyril. Ta-xatívne uvádza požiadavky, podmienky obnovy spoločnosti a človeka. (s. 135)

Druhý celok má názov O Slova-noch, štáte a národe personalisticky. V druhom celku sú tri cenné kapitoly. Prvá: „Etnogenéza alebo persogenéza Slovanov“. Druhá: Personalisticky o štáte a národe. Tretia: Ko-niec novoveku? Chaos vznikajúci priamo v ľud-skom diele.

V prvej kapitole vysvet-luje persogenézu. Je chápaná najmä ako povznesenie vlast-nej kultúry univerzalitou kres-tánskych hodnôt. Uvádza nové poslanie pre slovanské národy, ktoré toto už zachytili,

menovite v misii sv. Cyrila a Metoda. Za-chovali si doteraz predpoklady pre to. Pri-rodenosť národa, personalizácia je v po-vznesení, konverzii, vedomým horizon-tály, duchovna. Preto je potrebná zrozu-miteľnosť, v jazyku osloveného, pretože každý je osobitý, je nachádzaný vertiká-lou. Jednota „latinčiny“ nemohla nahradiť personalizačný proces. Pripomína sa Rastislav. Aký je súčasný stav a aké sú východiská, pertraktuje druhá kapitola Personalisticky o štáte a národe. Upozor-ňuje sa v nej na riziko opakovania mýtov minulosti. Autor uvádza, že veľkosť ná-roda je v zodpovednosti národa, v jeho odpovediach na prítomnosť. To znamená obnoviť vertikálu. Ale akého človeka môže táto snaha nájsť? Autor uvádza ri-ziko davového človeka. Človeka horizon-tály. Je potrebné obnoviť vedomie verti-kály univerzálnych hodnôt.

Kríza je vyjadrená obzvlášť v tretej kapitole tohto celku, kde autor rozvádza dôkazy o chaose vznikajúcom v ľud-skom diele. Kriticky sa vyjadruje k vy-prázdnenému pojmu demokracie. Tá je iba nástroj, nositeľom morality je človek. Autor rozvádza pojem asociatívnosť, ktorú pripomína už prvom celku knihy, aj v súvislosti s konceptom kognitivity, ktorú nie je možné vyjadriť iba vedeck-ým faktom, ale sociálne, kohezívne, asociatívne s inými a tomu napomáha všeludský fenomén náboženstva. Pojed-náva o zmysluplnosti a to nielen v zmysle „sebestačnosti“, ale vzťahom s inými, aj vo vzťahu k horizontále, ktorá personálnym Bohom prekračuje človeka bez toho, aby ho vylučovala. Človek sa vylúčil sám. Prerúšením relácie s Bohom prerušil aj relácie k iným. Zaniká v dave. Výčitka smeruje aj ku kresťanským líd-rom postkomunistických krajín, ktorí sa ani len nepokúsili vnieść do Európy kres-tánsku víziu slobody, kultúry národa. Trpne prijali relativizmus.

Recenzovanú publikáciu môžeme priradiť k prístupom, ktoré pracujú s históriou a utvárajú idey. Takáto histó-ria objavuje idey a hlavne aktéra, zápa-siaceho človeka o vyjadrenie seba ako osoby, podmetu v diani. Hlavnie závery a tri post scriptum krátke podkapitoly na to poukazujú. V závere knihy je krátka štúdia J. Chovana-Reháka: Noeticko-teologické aspekty personalizmu. Pri-pomína širší kontext personalizmu a in-tegrálneho humanizmu. P. Mačala sa orientuje viacej na vojtylovský perso-nalizmus a personalizmus C. S. Bart-nika. Autora tejto publikácie chápem ako historika ideí. Dielo je aj testom „gramotnosti“ verejnosti. Autor v pub-likácii sprehľadňuje vzťah toho, čo ro-bíme každý deň, s tým, čo pretrváva a po čom človek túži - po večnosti, ktorá je personifikovaná Bohom a na jeho obraz stvoreným človekom.

STANISLAV HVOZDÍK

V uplynulom roku si viaceré inštitúcie po Slovensku (v Martine, Suchej nad Parnou, Trnave i Bratislave) pripomínali 110. výročie narodenia a 55. výročie úmrtia spisovateľa Františka Hečka. V Martine sa konala pietna spomienka nad hrobom Františka Hečka a jeho manželky Márie Jančovej Hečkovej na Národnom cintoríne. V lete bol kultúrny program v Literárnom múzeu Slovenskej národnej knižnice pre študentov stredných škôl spojený s premietaním historických fotografií a ukážok zo sfilmovaného románu Červené víno. Napokon 2. decembra 2015 sa uskutočnilo predvianočné predstavenie na pódii audiovizuálnej miestnosti Literárneho múzea SNK. Bola to premiéra scénického čítania kombinovaného s hereckým predstavením Niešť syna na krídlach našich. Realizovali ho profesionálni umelci: herečka Slovenského komorného divadla Eva Mankovecká (hrala Hečkovu manželku Máriu Jančovú Hečkovú), bývalý člen martinského Slovenského komorného divadla Ivan Giač (stvárnil Františka Hečka) a hudbou i spevom sprevádzal príbeh koncertný huslista Marián Kramár. Počas predstavenie premietalo Literárne múzeum na plátno v pozadí scény postupne tri desiatky historických fotografií z rodinného archívu Hečkovcov a z Literárneho archívu SNK. Predstavenie priblížilo zaujímavé a málo známe informácie zo súkromného života manželov, ktoré autorka programu Márii Rapošovej sprostredkovali potomkovia, najmä dcéra Františka a Márie Hečkovej Magdaléna Hajnošová. Predstavenie malo dobrý ohlas v médiách, preto poskytujeme jeho scenár.

Scenár predstavenia
NIEŠŤ SYNA
NA KRÍDLACH NAŠICH
napísala Mária Rapošová

SCÉNA: V úzadí scény plátno na premietanie fotografií. Pred plátnom vpravo i vľavo 2 dobové stolíky so stoličkami pre hercov predstavujúcich Františka Hečka a Máriu Jančovú Hečkovú. Po oknách i v rohu scény lampáše, jablká a konáríky ihličnanov, aby navodzovali atmosféru Vianoc. Pri stolíku Márie kolíska. Pod stolom Františka vojenský batoh.

ÚČINKUJÚ: Rozprávač, herec a herečka, hudobník, spevák a technik, ktorý premieta cez počítač na plátno historické fotografie.

Dve fotografie na plátno (ďalej len foto): podobizeň F. Hečka a suchodolský vinohrad. Súčasne s foto hudba: Vinohrady, vinohrady. Hudobník účinkuje vždy vľavo pred scénou, rozprávač vpravo.) Po doznení hudby 3. foto - rodičovský dom.

ROZPRÁVAČ: Vážení prítomní, pri príležitosti dvoch jubileí chceme vám sprítomniť osobnosť spisovateľa Františka Hečka, ktorý pochádzal z vinohradníckej dediny Suchá nad Parnou, ležiacej neďaleko Trnavy. Žil v rokoch 1905 - 1960, takže jeho osobnosť a tvorbu poznali dve svetové vojny, rozpad Rakúsko-Uhorska, vznik Česko-Slovenska aj prvej Slovenskej republiky a budovanie socializmu.

Foto titulná str. Červeného vína ilustrovaná M. Benkom

Písal poéziu, prózu a venoval sa

publicistike. Najviac sa preslávil románom Červené víno, ktorým prekvapil doma i v zahraničí. Tento román nezvykle rýchlo preložili do češtiny, ruštiny, slovinčiny, bulharčiny, nemčiny, maďarčiny, litovčiny... Azda aj preto zaurodovala u viacerých Hečkových kolegov závisť. Pustili sa do nového kolegu, že román chýbajú ideologické východiská. Preto sa dal do štúdia spisov Marxa, Engelsa i Stalina. Našiel u nich krásne myšlienky a uveril im. Veď sám zažil vykorisťovanie. A tak jeho ďalšiu tvorbu poznamenalo hľadanie ideových východísk zo spoločenských problémov po socia-

listnosti však robotným ľudom často škodila. Aj moji rodičia, akokoľvek svedomite pracovali, prišli vinou kapitalistického systému na verejnej dražbe o svoje dva malé vinohrádky aj o domček a predčasne aj o svoje životy.

Foto Rodičia a súrodenci (FH sa obzrie na plátno, usmeje sa.)

Keď som mal 9 rokov, otec odišiel do prvej svetovej vojny. Náš život bol veľmi tvrdý. Viaceré z detí však - vďaka svojej i rodičovskej húževnatosti a vďaka štipendiám - vyštudovali. Ja som sa potom za-

HEREČKA V ÚLOHE M. JANČOVEJ: (Ďalej len MJ. Začína rozprávať divákom v hľadisku, hrajúc prichádza na scénu zľava. Repliku dohrá postojáčky pri svojom stolíku.)

Keď som mala sedemnáť rokov, videla som nad Kýčerou padať hviezdu. Vtedy som bola ešte veľmi detská a v okamihu som si pomyslela, že čo si zažijem, splní sa mi. A vtedy som si žiadala vidieť kohosi, kto mi udrul prvým videním v predsieni košického internátu pečať do srdca - a márne som sa snažila vymazať ju. Keby mi bol vtedy niekto povedal, že ten ktosi bude raz mojím mužom, všetky bolesti a

básni má reálny základ, a to v Máriinom otcovi, ktorý vlastnoručne vyrobil drevený čln - hajovec, aby si krátil cestu do roboty cez rieku Orava.

Foto Prázdny hajovec na Orave

Hajovec však využívala aj Mária, keď si chcela cez prázdniny zaradiť. Pekne sa obliekla do dievčenského kroja a prevádzala po rieke turistov. Raz vraj viezla českého spisovateľa Karla Čapka, ktorý navštívil Oravský Podzámok.

Foto MJ 16-ročná s bratom

Keď už Mária mala deti, rada ich zabávala člnkovaním. Asi pre tú záľubu sa jej obľúbenou piesňou stala Prevez, prevez, prievozníčku. (Rozprávač ostane stáť.)

Pieseň Prevez, prevez, prievozníčku

Kým znie pieseň, premietat postupne 4 foto: 1. hajovec na rieke Orava, 2. MJ s deťmi v hajovci - v úzadí Jančovie dom, 3. MJ s deťmi v hajovci, 4. Pohľad zhora na Oravský zámok a Dolnú Lehotu.

Po doznení piesne foto Maturant FH

ROZPRÁVAČ: Ten košický záblesk lásky však ešte na niekoľko rokov pohasol. František Hečko maturoval dva roky prv, než nádejná poetka. Keď odišiel z Košíc, čakala ho dvojročná vojenčina. A potom ešte prax a ďalšie štúdiá v Prahe. S Marienkou Jančovou sa opäť stretol až o 4 roky v Bratislave. František pracoval v Úverovom družstve a Mária končila Učiteľský ústav. Nehľadeli už na hviezdy. Zodpovedne premýšľali o svete i o svojom životnom poslaní.

Foto Mladý FH vo vyšivanej košeli

FH: (Postaví sa vedľa stolíka.) Pieseň o návrate (pozrie na herečku a dodá s úsmevom:) Márii Jančovej.

Zapredal som sa mestu v pohanskom kostole,

mestnal v Ústrednom úverovom družstve v Bratislave. Po rokoch som prišiel na to, že moja dôkladnosť v práci družstevného revízora nijako nepomáha zveľaďovať domovinu. Hospodárska kríza, nezamestnanosť, dražby a vystaňovalecť nadobudli hrozné rozmery. Zo zúfalstva som sa začal búriť vo veršoch. Ale dnes už verše nepíšem. Poézia bola pre mňa veľmi uzulinká v páse, vzdušná, páperová. Myslím si, že poézia je vec mladosti. A mladost' -

Foto Mladý FH a MJ v kroji (FH huncútsky pozrie na plátno:) je spojená s láskou... (Sadne si k svojmu stolíku.)

HUDBA I SPEV: Láska, Bože, láska

Foto MJ 15-16-ročná

smútky bola by som pochovala a zasmiala sa tým najšťastnejším štástim... (Ostane pri svojom stolíku.)

Foto MJ 18-ročná

ROZPRÁVAČ: (Vystúpi do ľavého rohu pred scénu.) František Hečko sa zoznámil so svojou budúcou manželkou v Košiciach, kde študoval na strednej Hospodárskej škole a ona na gymnáziu. Mária pochádzala z oravskej dediny Dolná Lehota. V Košiciach bývala na internáte. Raz upozornili spolužiaci Františka, že medzi chovankami je istá Mária Jančová, ktorá píše - tak ako on - do študentského časopisu Svojeť. Prelistoval teda staršie čísla. Upútala ho najmä jej báseň Konôpky, ktorá mala reálny podklad v cholere roku 1873. Po čase si František našiel príležitosť a prihovril sa mladej poetke. Dozvedel sa, že aj prievozník v

Mária Hečková (herečka Eva Mankovecká) sa rozpráva s manželom Františkom (hercom Ivanom Giačom) o synovi Miškovi

*Dcéra Františka Hečka Magdaléna Hajnošová
ďakuje Literárnemu múzeu Slovenskej národnej knižnice v Martine
za vianočné predstavenie i ostatné programy na pamiatku svojich rodičov*

*pomýlil som si cestu,
čo vedie na pole.*

Tu mesto spité dymom,
tu cudzie hranice,
tu opijam sa vínom
z kamennej pivnice.

Nač hľadiš za hranice,
keď bijú hodiny?
Ty vlčá bledolice
z drevenej dediny?

Pod', nesmieš vykrvacať
na cudzom oltári,
pod', žatva má sa začať
v trnavskom chotári.
(FH si sadne)

Foto len pár FH a MJ - svadba r. 1931

ROZPRÁVAČ: Zobrali sa v novembri 1931 vo Vozokanoch pri Nitre, kde Mária dostala prácu a učiteľský byt. O rok sa im narodil prvý syn František. O tri roky neskôr už vo Veľkých Levároch druhý syn Michal.

Foto Šťastní manželia s Ferkom v Radošinej

Keď mal Miško asi rok, prideliла školská správa Márii Hečkovej byt po učiteľovi, ktorý v ňom umrel na tuberkulózu. Všetci začali chorľavieť. Mladší syn Miško sa ocitol na operačnom stole pre zápal stredného ucha. Po polroku veľkých trápení mu lekári potvrdili tuberkulózný zápal mozgových blán. Rodičia ani le-

kári nevedeli príčinu, až neskôr začali šípiť, že to môže byť z bytu zamoreného bacilmi tbc.

Foto MJ, Ferko a Miško (1936)

Postupne Miško upadal aj psychicky. Často s ním chodili po lekároch, preto sa matka vzdala pracovného postupu a neskôr aj zamestnania. Jej krásne chlapiatko sa začalo správať čudne. Akoby nepočulo, akoby nevnímalo prihováranie ani okolitý svet, žilo si len v tom svojom. (Rozprávač odíde.)

Foto Miško r.1936 - v koči

MJ: (Sedí, kolíše kolísku, po chvíli sa od nej odvráti.) Dnes máme smutný deň. O Miškovi si len zlé myslíme. Vravieť nechce. Preňho nejestvujeme. Akýsi opačný vývoj vidíme uňho. Vidíme ho duchovne odchádzať od nás, nereaguje na tisícoraké naše zúfalé pokusy, len nórí sa do svojej strašnej prázdnoty. Pohľad naňho srdce jatrí...

Miško môj! Usmievaš sa a ja plačem. Už sa ti neprihováram, dívam sa na teba: na chlápätko pekné s dušičkou uzavretou - Miško, chlapček malý!

Foto MJ s Miškom 1937

FH: Prežili sme veľkonočné sviatky. Čo bolo, to nik nikdy neza-

značí, na papier nepoloží.

Jednu bitku sme prehrali. Ale dve môžeme vyhrať. A keď i tie prehráme, ešte ten život stojí za to, aby sme ho žili. Nerozmýšľať. Len ísť vpred - ísť a ísť - a niešť chudáčika so zlomenými krídlami na krídlach našich a nemyslieť na budúcnosť.

Beztak nevieme, aká bude.

MJ: Kde si mi, môj Miško, kde si mi? Tvoje smutné očka mi ostali a tvoja pekná tvárička. Len tvoja dušička je zamurovaná na veky... na veky... Mišul'ko môj, dieťaťko moje úbohé!

FH: Človek musí niečo robiť, oddať sa do diela, aby ľahšie znášal svoje kríže. A že je práve obdobie politiky a napätia medzi štátmi, aj nás sa chytila clivota. Rozcitlivie nás slovo národ, zastávame sa Hlinkovej pravdy, pretože je čistá, rovná. Hlinka! Starý, zoderatý, rovno kráčajúci...

Bol som na Hlinkovej manifestácii. Nikdy na ňu nezabudnem. Slávnostné chvíle na Hviezdoslavovom námestí, autonomistické zástavy, sedliaci s uzlíkmi so slaninou. Nie, na to sa nezabúda. Inak je svet plný hmly. Rádio hlási dosť jedovate správy. A radšej povie lož, len aby bolo zachované „jednotné československé stanovisko“.

MJ: (*Živo, s údivom.*) Pribehol starší: Mamá, hladný som!

A čo chceš, chlapče?

Chlieb s lekvárom.

Bóže, chlapče, kto ťa vychová? Už siedmy krajec dneska! A ríbežlí už niet, čo by sme lekváru navarili...

2Foto: A. Hlinka a Pittsburská dohoda

FH: V júni som bol na oslave Pittsburskej dohody v Bratislave. Hlinka držal v ruke Pittsburskú dohodu a tisíce spievali slovenskú časť hymny. A keď sa Hlinka lúčil, povedal: „Či budem žiť, či budem hniť, teba - národ slovenský - neprestanem milovať.“

MJ: Včera v noci Andrej Hlinka umrel. Nie dub sa vyvalil, nie rieka dotiekla, ale teplá slovenská duša vychladla. V kozube nám vyhaslo.

FH: Stavajte druhé Bradlo, slovenskí murári! Nech svedčí o tom: Koho dar nezviedol, hrozba nesklonila...

Prvý raz som videl Hlinku doma - v kalendári. A v rodinnej kronike sto ráz som čítal menoslov nešťastných v Černovej, ktorých vypísal z novín môj otec.

MJ: Vyvesili sme čiernu zástavu. A počúvame rádio. Smutné reči. Len jedno nepočuť: že si Hlinka odsedel vyše pol roka v českom väzení za to, že nevedel ustúpiť vo veci svojho národa. Skromný, jednoduchý, statočný, náš slovenský.

FH: Včera som bol na Hlinkovom pohrebe. Prišlo 100000 Slovákov. Cestoval som 12 hodín osobným vlakom stojac celú cestu.

MJ: Moja láska, moje náboženstvo, môj nacionalizmus, moja najväčšia sebeckosť sú moje deti. Hlinkovými deťmi boli Slováci - bil sa za nich ako mater za deti, do háreštu šiel. Ale mal predsa nádej, že sa vy-

môže z poddanstva. Ja nemôžem sa biť. Ani nádeje nemám, že môj mladší synček dakedy sa vymaní z poddanstva.

FH: O Hlinkovi článok mi páni zazlievajú. Robím si vraj u ľudákov zásluhy. Ašpirujem na miesto veľkých pánov. Och - somári! Nikdy som ja na nič neašpiroval! A tobôž nie s ľudákmi!

MJ: Dnes je nedeľa. Bola som v kostole a hľadela na kríž na oltári. Prečo by sme, tata môj, neniesli náš kríž, keď vieme, že nie je najťažší! Nesme si svoj kríž a budme radi, že náš nie je najväčší.

FH: Dostali sme autonómiu. Div! Neradujem sa nič. Tá schôdza včera s tým zúrivým notárovým názorom, ktorý si premenil za jednu noc, nepôsobila radostne!

Foto FH na voze ako vojak

MJ: Och, aké to časy prišli. Ten náš dobrý tata musel narukovať! Ty môj tata zlatý! A tie naše detičky... Čo si tu mám sama počať? Každý večer zaspávam v plači. (*Pokoliše belčov.*)

Ferko mal ráno 40 horúčky. Poslala som po doktora. Prízrak hrôzy mi visel nad hlavou: zápal mozgov... Na chvíľu zadriemal, ale hneď sa mihol, otvoril očka a hovorí: Mama, snívalo sa mi, že som išiel s kartou otcovi na poštu. A srdiečko mu búcha ako divé...!

Foto FH s 2 synmi pri mlyne

FH: (*Vstane, prehodí neplný starý batoh cez jedno plece a už od svojho stola roztvorí náruč, vykročíac k žene. Ona mu vstane v ústrety.*) Po štyroch týždňoch doma! Všetci zdraví! Najkrajšiu mamu na svete našiel som si čakajúcu s úsmevom. (*Objíme ju a vypočuje si ju.*)

MJ: (*Stojí, žaluje sa.*) Prv než odchádzam spať, idem pozrieť našich synkov. (MJ sa obráti ku kolíске:) Prežehnám obidvoch a vyroním slzu. „Ferko môj, keď budeš veľký, nezabudni na svojho brata Miška. Pomáhaj mu!“ (*FH sa zosmutnený vráti sadnúť si. MJ ostane stát, prelaknuto počúva FH.*)

FH: Viedenská arbitráž! Nešťastní kuchári vo Viedni horký guláš navarili pre náš národ. A Košice so svojim okolím! 80000 slovenských duší! A južné Slovensko - 20000 duší! Aké smutné rávanie!

Keď zastrelili v Šuranoch Máriu Kokošovú pre pieseň Hej, Slováci! tak mi moja žena, moja drahá kamarátka, bola povzbudením: „Napiš, len napiš, tata!“ A tak v slzách písal som náhrobný nápis 17-ročnému dievčatku zo Šurian.

Foto MJ

FH: (*Obzrie sa na plátno a prihovára sa fotografiu i MJ stojacej pod plátnom.*) Nevieť ti povedať slovami, čo v tebe mám, milá moja žena. Milá a krásna. Dívam sa celé hodiny na teba, ťahá ma tvoje ženské kúzllo, priťahuje. Chce sa mi brať ťa do náručia a hovoriť, šepkať ti, čo sa dá len vycítiť. (*MJ vystrie ruku. FH vykročí, ruku vrúčne stisne oboma dlaňami.*)

MJ: (*Prvé 4 riadky recituje pre FH, potom do hľadiska.*)

Pokorne ako dieťa
vložíla som ti do rúk
puknuté srdce moje.

Pretav ho ako zvon.

(*MJ recituje ďalej do hľadiska, kým FH sa vráti sadnúť si.*)

Slnka hra na ulici
bez rozmarného slova
nech prejde popri ňom.

Pre chvíle pozdných hodín
nechaj mi sen.

Len prichýľ oči svoje,
keď prídem preň.

(*MJ si ide sadnúť k stolíku*)

FH: (*S úľubou a vďačnosťou hľadá na ženu. Po jej dorecitovaní sa otočí tvárou do hľadiska.*)

Mám ju rád. Až s akýmsi šťastným chvením rád, že je opravdivá, hlboká. Mám v nej pevný stĺp, o ktorý sa opiera celý náš rodinný kozub. Cez všetky prikoría života i cez politické úzkosti. (*Po chvíli sa odpočíta, zmení polohu i pohľad a sto-tožní sa s inou témou, o ktorej začína hovoriť MJ.*)

MJ: (*Gesto úzkosti.*)

Pane Bože, čo sa to robí? Nemci obsadili vojensky Čechy a Moravu. A už ráno vtrhli na východné Slovensko Maďari. Mobilizácia! Nemckeé vojsko v Lamači!

FH: V rozhlase som mal prejav. Hlásateľ mi premenil meno na Anton Hancko.

MJ: Veľké zblaznenie prišlo. Vojna! To najstrašnejšie, čo sa mohlo zrodiť v chorých mozgoch ľudí, ktorí usmerňujú dejiny národov. Už padajú nevinné životy. Všetci mali matky. Nuž, nesmiem si myslieť, že Miško je to najväčšie nešťastie. Ach, vojna je strašná vec...

Vedľa seba 2 foto: FH a MJ

FH: (*Pomaly, zamyslene, pokojne.*) Vojna je strašná vec. Najstrašnejšia na svete. Ale nie v našom srdci. (*Optimistickejšie:*)

Dnes nám na ulici napadol sneh... Prichádzajú Vianoce 1939. (*Vstane.*)

Milá moja! Poetka! A duša blízka, nežná, spravodlivá!

Ako sa teším! Ako naši chlapci pri sviečočkách vianočného stromčeka.

Teším sa, že mi bolo dožičené menovať ťa svojou ženou...

(*Príde pomaly k MJ, natiahne dopredu ruky.*)

Marienka Jančová, pre mňa je najväčším vyznamenaním, ktoré som dostal od života: môcť a smieť len teba bozkávať. (*Prudké objatie.*)

Vinšujem ti tieto veľké sviatky Božej lásky a prajem ti mnoho zdravia a milosti od Boha, aby tvoje pero do litier vkladalo nehu, lásku, to, čo ľudí dojíma a čo sa menuje umenie...

Pokoj s tebou, poetka! Dievča z deviatej gymnázie, ktoré smiem volať - svojou ženou... (*Nežne ju po-bozká.*)

Tichá vianočná koleda - Do hory, do lesa, valasi, či horí v tom našom salaši...

Avari („Huni“) po porážke pod Carihradom preniesli svoje sídlo do Dolého Potisia. Ostalo tam do konca 8. storočia. Ďalšie stredisko bolo od roku 610 v Dolnej Panónii medzi Drávou, Dunajom a Blatenským jazerom. To bol starý „Campus Sacer“ ako ho nazývali kedysi Longobardi. A Frankovia ho nazvali „Hring“ (kruhové opevnenie). Menšie „hringy“, bolo ich dovedna deväť, boli od seba na päťdesiat míľ.

Spisovateľ Theofylakt Simokattes za cisára Murícia píše, že Avari vždy pred veľkou vojnou chodili verbovať Slovanov až k Baltickému moru. V tom čase bol Carihrad na vrchole slávy: bolo to najväčšie mesto v ríši, najprepychovejšie, lebo sem prúdilo všetko bohatstvo z celej ríše.

Roku 602 po veľkej príprave Avari spolu so Slovenmi a Longobardami zas začali plieniť východnú Rímsku ríšu. Potom sa akcie preniesli do Itálie, kde Longobardom pomáhali v bojoch pri Cremona Sloveni, ktorí boli vo vojenskej službe u Avarov. Potom avarský bajan uzavrel s Carihradom mier po dosiahnutí zvýšenia ročného poplatku a pokojne vo svojom tábore umrel roku 603. Medzi jeho dedičmi nastali zvyady a boje o nástupníctvo.

Roku 618 sa pri obliehaní Solúna zúčastnili aj bulharské oddiely. Potom o pár rokov sa nanovo začal avarský pokus dobyť Carihrad. Bolo to roku 626. Bulhari natoľko zmocneli, že mali nádej na vodcovstvo v avarskom kaganáte. Pokúsili sa aj o prevrat, ale nepodaril sa im. Tento virvar využili vojensky organizovaní Sloveni v avarskej službe a vzbúrili sa. To už dorástla druhá generácia vojensky zdatných Slovenov - veliteľov. Latinsky píšuci autori to zaznačili: „...filii Chunorum, quos in uxores Winidorum et filias generaverunt.“ Pomohol im „franský“ kupiec Samo, ktorý medzi nimi v zázemí obchodoval. Bol Slovanom zo senonského pohraničného kraja, ktorý predtým nedávno Frankovia pripojili k svojej ríši. Politicky bol „Frankom“. Po víťazstve si ho slovenskí náčelníci zvolili za kráľa. Pre slovenských podunajských vojenských a civilných vodcov bol dôležitý fakt, že ich Avari ponechávali vo vazalskom a nie v otrockom postavení. Tak si Avari zaistovali pohodlný život: dane, strava, bývanie. Avari sa viazali na dediny, ktoré sa stavali produktívnymi tým, že už orali pôdu pluhom (vyššie výnosy) a vo veľkom chovali na lúkach a brehoch dobytok.

K porážke Avarov prišlo roku 623 a Sama si zvolili za kráľa až po usporiadaní vnútorných pomerov v jednotlivých kmeňoch, ktoré sa nakoniec podriadili ústrednej kráľovskej moci. Štátnu organizáciu si dobre premysleli a na snemoch odsúhlasili. Takto začal zánik kmeňov v Podunajsku a začala etnogenéza starých Slovenov. Zostali nám u franských kronikárov len pomenovanie kniežatstiev: Moravské a Nitrianske. To zároveň poukazuje na tvrdý fakt, že Samovo slovenské kráľovstvo sa rozprestieralo na území týchto kniežatstiev a pripojených okolitých území. To, že mal 12 žien, 22 synov a 15 dcér nám len prichádza vziať na vedomie, aký bol obraz sveta v Podunajsku. Aj iní králi mali veľa „vedľajších“ žien. Navyše Samo musel vynikať nielen

postavou, silou ale najmä organizačným talentom, že si ho zvolili náčelníci za kráľa. Pokiaľ ide o jeho národnosť, potvrdzuje nám to spis O obrátení Bavorov a Korutáncov z 9. storočia, že bol Slovanom. Samotné kráľovstvo ležalo na území, ktoré Avari neosídli. To, že naši predkovia prešli od kmeňového zväzu k územnému spoločenstvu so sociálnym členením vojensko-demokratickej povahy - to bol veľký krok k ich „europeizácii“.

O Avaroch sa patrí vedieť, že mali stále jazdeckto v počte 50 tisíc. Až do konca 8. storočia ostali „ko-

ich kráľ Dagobert mal tri manželky. V tom čase do Podunajska prišiel aj kresťanský misionár biskup Amand z holandského Maastrichtu. No nemal veľký úspech, lebo obyvateľstvo bolo tvrdo ariánske.

Samovo kráľovstvo nad podunajskými Slovenmi vyvolalo závisť Frankov. Tak prišlo k povestnej vojne kvôli olúpeným kupcom zo západu. Kráľ Dagobert žiadal odškodné, no jeho vyslanci boli príliš pyšní na svoju krajinu a svojho kráľa. Na to doplatili smrťou. Tak sa začala zaznamenaná vojna medzi Samom a Dagobertom. Keď sa za-

nie Slovenmi. Bola to zaužívaná niekoľkostoročná terminológia. Jazykovedec prof. Šimon Ondruš to odborne vyriešil: V 6. storočí Frankovia menovali Váh ako Vogas a Vogastiburg je Vážsky vodný hrad. Nakoniec ten hrad mal svoju funkciu aj v tureckých časoch. Vojsko nešlo len po súši ale aj po vode na lodiach (najmä „proviant“). Keď kráľ Samo skonsolidoval svoje sily a prezvedel sa o ochote susedných vladkov, tak roku 633-636 prešiel hore Moravou do Sliezska, spojil sa na Lužici s kniežatom Dervanom a vtrhol do okrajovej časti franskej ríše - do Du-

čím. Podľa zásady, že „keď sa nebojuje, tak sa obchoduje!“ To platí dodnes v civilizovanom svete. Zahraničný obchod dosvedčuje nález zlatých mincí a zlatých predmetov cudzieho pôvodu. Ani Frankovia ani Avari nemohli už zmeniť vnútornú štruktúru moci, ktorú predstavovali: kniežatá, vladkovia a starostovia (na dedinách).

Avari svojich mŕtvych pochovávali spaľovaním a významných jazdcov pochovávali nespálených aj s koňom a so zbraňami (šablá, oštep, mongolský luk, šípy s trojbokým špicom, kovanie na remeňoch a iné). Avari boli tolerantní k náboženstvu domáceho obyvateľstva. Sami boli animistami. Preto sa sa mohli s povolením na ich územiach pohybovať misionári z Dalmácie - glagoláši - benediktíni gréckeho obradu. Oni všade stavali povestné kostolíky - rotundy. Za pokojných čias za cisára Heraklia v Carihrade na jeho pozvanie prišli spoza Dunaja (zo severu) Chorváti a Srbi na ríšske územie. Chorváti sa usadili medzi riekou Sávou a Drávou a vytvorili si v starej rímskej provincii Sávii svoje Slavónsko. Tie kraje mali pôvodné obyvateľstvo ilýrske, čiže slovanské dávno pred Kristom. Centrum kniežatstva bolo mesto Sisak (stará rímska Siscia). V týchto slovenských kmeňoch za Avarov sa dedila vladkyá a kniežacia hodnosť.

Pre nás - potomkov starých Slovenov - je dôležitá správa Jordanesa z čias okolo roku 551. Popisuje rozmiestnenie slovanských kmeňov: Sloveni žili od Dnestru na západ a na juh od Karpat. Severne od nich sídlili Venedi (Vindi) až po Balt a zväz Antov od obidvoch na východ. Táto informácia bola pre Carihrad diplomaticko-politicko-taktická. Všetky tieto kmene pozerali zo závisťou na bohaté románske kraje na juh od Dunaja. Avari túto situáciu zmenili od základu vo svoj koristnícky zámer. Antov strhli zväčša so sebou do Podunajska a usídlili ich v Potisi. (Reč poukazuje dodnes na to sťahovanie... izoglosy!) V rokoch 679-681 Bulhari prešli za Dunaj do Dobrudže a pomiešali sa s domácimi Slovanmi. Okolo roku 700 začala invázia Skýtov na čiernomorské stepi. V celej Európe králi, kniežatá, vladkovia sídlili na svojich dvorcoch (villae). Pri predaji pozemkov sa nepísali nijaké záznamy, ale platilo zvykové právo: na mieste činu prizvali aj mládenčov, ktorí si vypočuli predaj pozemkov a „vyťali im zaucho“, aby si to pamätali a povedali aj svojim potomkom, či je tá či oná zem - pozemok. To bolo „franské“ zvykové právo, ktoré sa prenášalo do Európy. Sídlilo Dagobertha bolo pri Bodamskom jazere, ako píše analisti.

Ako politický záver 7. storočia môžeme konštatovať: Samovo kráľovstvo podnietilo prerfektne zabezpečiť krajinu. Preto sa budovali hradištia s palisádou, často podľa kolov na násype menovaných ako Kolčany (Na Kolču), Horný a Dolný Merk, Strážisko, Klieština, Strážky, Strážne, Strážske, Nová Stráž oproti Starej Stráži, Vykukov, Závadka, Patrovec, Patrovka. Žijeme z pradávnnej histórie. Naše rodisko bývalo spravidla tam, kde odpočívali naši predkovia na miestach odpočinku, nazývaných Dolišče a hrobár bol doľárom a mŕtvym kopal doly (hroby).

ANTOM SEMEŠ

Samo - kráľ starých Slovenov

čovnou ríšou“. Svojho vodcu - kagana - považovali za človeka, ktorý po zvolení koná „z poverenia nebies“. Ich viera ich presvedčala, že mu moc darovali nebesá. Toto poverenie nebies musel neprestajne dokazovať vojenskými úspechmi nad nepriateľmi. Ich známa pýcha súvisela s ich videním sveta. V 6.-7. storočí žili z koristi a domáceho pastierstva (medzi Tisou a Dunajom). Mali desatinový vojenský systém. Od domáceho obyvateľstva vyberali vojaci dane. Medzi koristi sa počítali aj carihradské diplomatické poplatky, ktoré ročne činili až 200 tisíc zlatých solidov. Starých Slovenov mali za stálych spojencov (vazalov). Franskí letopisci - najmä Fredegár - menujú našich predkov na Dunaji ako Winidov. Náhodou zapísal, že aj

myslíme nad faktom, kde sa odohrala povestná konečná bitka, tak si musíme spomenúť na rímske časy. Tí vedeli, kde je centrum vtedajších Slovenov (Kvádov). Bola to Nitra s baníckym zázemím (zlato, striebro, meď, železo, drevo, meď, minerálne pramene, teplé pramene - Teplice). To v Moravskom kniežatstve nebolo. Preto Rimania iba smerom na Nitru na Dunaji z oboch strán vybudovali svoje vojenské zariadenia. A tak to bolo aj po 250 rokoch po Rimanocho, lebo Sloveni tu naďalej žili. Ten centrálny vojenský okruh bol pri sútoku Váhu a Hrona. Tam sa konala strašná bitka pri vodnom hrade pri ústí Váhu - Vogastiburba. Je to etymologická otázka: „Ako vtedy menovali Váh a jeho hrad Frankovia?“ Aj našich predkov volali Vinidmi a

rínska. Ale v konečnej bitke ho durínske knieža porazilo a Samo sa s vojskom vrátil domov. Tak nakoniec Samo dovŕšil svoje dni života a roku 659 zomrel. Po ňom nastúpil podľa starých zvykov určený nástupca spomedzi jeho synov.

Na tak múdreho a odvážneho kráľa treba pozeráť ako na ostatných vtedajších vládcov. Tí svojich synov poumiestňovali na vladcké miesta a dcéry povydávali za vhodných vladkov. A tak to išlo aj na nitrianskom hrade, kde Samo kráľoval. Vládol 35 rokov. Samozrejme, že Avari toto sledovali a po smrti Sama si nanovo získali či podmanili našich predkov do okrajového vazalstva.

V skonsolidovanom kráľovstve sa rozmohla domáca remeselná výroba a obchodné styky so zahrani-

